

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

Syndrom zavrženého rodiče

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Elichová, Ph.D.
Autor práce: Kateřina Teplá
Studijní obor: Sociální a charitativní práce
Ročník: III.

2007

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s využitím uvedených pramenů a literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 42b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 2. května 2007

.....

Poděkování:

Děkuji vedoucí práce Mgr. Markétě Elichové Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále bych chtěla poděkovat PhDr. Eduardu Bakaláři, CSc. za poskytnutí studijních materiálů, cenných rad a připomínek, Mgr. Kateřině Šulěřové za kritické přečtení práce a cenné připomínky, a své mamince za trpělivost a podporu v průběhu celého studia.

Obsah

Úvod.....	7
1 Syndrom zavrženého rodiče.....	8
1.1 Vývoj PAS.....	8
1.2 Definice	8
1.3 PAS v České republice.....	9
1.4 Spory o terminologii PAS.....	9
2 Příčiny vzniku PAS	10
2.1 Rozvodovost.....	11
2.1.1 <i>Rozvod a rozhodování o dětech v ČR</i>	11
2.1.2 <i>Vývoj rozvodovosti v ČR</i>	12
2.2 Dopad rozvodu na dítě	12
2.3 Zavržení vycházející z dítěte	13
2.3.1 <i>Oprávněné zavržení rodiče</i>	14
3 Diagnostika PAS	14
4 Náprava PAS	17
4.1 Rodinné poradenství.....	17
4.2 Mediace	17
4.3 Zprostředkované předávání dětí	18
4.4 Řízený styk.....	19
4.5 Terapie	19
4.5.1 <i>Jak může terapie pomoci</i>	20
4.5.2 <i>Terapeutická opatření</i>	20
4.5.3 <i>Obecné principy pro jednání s účastníky PAS</i>	20
4.5.3.1 <i>Obecné principy pro jednání s programujícími rodiči</i>	20
4.5.3.2 <i>Obecné principy pro jednání se zavrženými rodiči</i>	21
4.5.3.3 <i>Obecné principy pro jednání s programovanými dětmi</i>	22
4.5.4 <i>Výběr terapeuta</i>	22
4.5.5 <i>Počet terapeutů</i>	23
4.5.5.1 <i>Jeden terapeut</i>	23
4.5.5.2 <i>Více terapeutů</i>	24
4.5.6 <i>Reintegrační centrum</i>	24
4.5.6.1 <i>Reintegrační centrum v českých podmínkách</i>	25
4.5.7 <i>Zástupní deprogramovací procedura</i>	25

4.6 Změna péče	26
5 Psychosociální dopady na účastníky PAS	26
5.1 Dopady na dítě	26
5.2 Dopady na zavrženého rodiče	26
5.3 Dopady na programujícího rodiče	28
6 Problematika PAS z pohledu práva	29
6.1 Práva dítěte	29
6.2 Práva rodičů	30
7 Cíl práce a hypotézy	32
7.1 Cíl práce	32
7.1.1 <i>Dílčí cíle</i>	32
7.2 Hypotézy	32
7.2.1 <i>Hlavní hypotézy</i>	32
7.2.1.1 <u><i>Dílčí hypotézy</i></u>	32
8 Metodologie	32
8.1 Popis metody	32
8.2 Sběr dat	33
8.3 Základní soubor	33
8.4 Výzkumný soubor	33
9 Výsledky	33
9.1 Množství poraden zabývajících se syndromem zavrženého rodiče	33
9.2 Používaná metoda terapie PAS	34
9.3 Doba trvání práce s oběťmi PAS	34
9.4 Pohlaví a počet odborníků v poradnách zabývajících se PAS	35
9.5 Pohlaví programovaného rodiče	35
9.6 Pohlaví dítěte, jako častější oběti programování	35
9.7 Úspěšnost terapie PAS	36
9.8 Seznámenost odborné veřejnosti s problematikou PAS	36
9.9 Souhrnné výsledky	37
10 Diskuze	38
Závěr	42
Seznam použitých zdrojů	44
Seznam zkratk	47
Seznam příloh	48

Příloha I.....	49
Příloha II.	50
Příloha II.	53
Abstrakt	54
Abstract	55

Úvod

Syndrom zavrženého rodiče (dále také PAS) je poměrně nová porucha. V České republice nemá příliš velkou tradici a není tedy ani vedena v oficiálních statistikách. Odborníci se v diskuzi nad PAS dělí na dvě části. Jedni tvrdí, že tato porucha neexistuje a druzí vedou diskuze nad jejím názvem a nad tím, zda spadá do mezinárodní klasifikace syndromu CAN.

Jedním z důvodů, proč jsem si toto téma vybrala jako téma své bakalářské práce, jsou právě polemiky o tom, zda vůbec takový jev existuje, jak se rozpoznává, jaká terminologie je pro něho vhodná a v neposlední řadě také jaké jsou způsoby jeho nápravy.

Velkým impulzem, abych se problematice PAS věnovala ještě více, byly vlastní zkušenosti, které jsem získala během praxe v zařízeních, věnujících se rodině a dětem (sociálně právní ochrana dětí, středisko výchovné péče). V těchto zařízeních jsem se setkala s realitou, která je ohledně tohoto velkého tématu často zmiňována. A to s tím, že odborníci v těchto zařízeních se tomuto jevu vyhýbají a dělají, že neexistuje nebo se otevřeně přiznávají, že nemají dostatečné znalosti či časové podmínky, aby řešili případy dětí, jenž jsou obětí programování.

V teoretické části popisuji nejen samotný syndrom zavrženého rodiče, jak je definován, jaké se ohledně jeho terminologie vedou spory, podle kterých kritérií je diagnostikován apod., ale také se zde zmiňuji o rozvodovosti a svěřování dětí do péče, což velmi úzce se vznikem PAS souvisí. Poměrně velký prostor práce je věnován nápravě PAS, především terapii, na kterou měla být původně celá práce zaměřena.

Základem praktické části je dotazník, jenž jsem rozeslala rodinným a manželským poradnám a podobným zařízením v ČR. Prostřednictvím tohoto dotazníku jsem zjišťovala, kolik zařízení se problematice PAS věnuje, jakou metodu terapie používají, jaká je úspěšnost terapie, na čem závisí, jaká je seznámenost odborné veřejnosti s PAS apod. V praktické části jsem se snažila ověřit některé informace, které jsou uváděny v odborných publikacích.

I přes vzrůstající zájem odborníků věnovat se této problematice, je stále značný nedostatek odborníků, kteří by na toto téma publikovali a psali odborné statě. I to byl jeden z důvodů, proč jsem si toto téma vybrala. Svou prací bych chtěla rozšířit řadu těch, kteří mají zájem na tom, aby se o PAS stále více mluvilo, diskutovalo a pracovalo se na tom, aby se tento negativní jev ve společnosti vyskytoval co nejméně.

Při psaní této práce jsem čerpala především z publikací E. Bakaláře, R. A. Warshaka a R. A. Gardnera, kteří se problematice PAS věnují systematicky již dlouhou řadu let a jsou také jediní, kteří metodiku práce s PAS rozpracovávají podrobněji.

1 Syndrom zavrženého rodiče (PAS)

1.1 Vývoj PAS

Syndrom zavrženého rodiče nebyl v naší zemi příliš znám do roku 1996. Zajímala se o něj jen menší skupina odborníků, dětských psychologů, psychiatrů a specialistů.

„V 80. letech 20. století popsal tento jev popuzování R. A. Gardner a popsal další charakteristiky toho jevu a jeho důsledků a nazval je „The Parental Alienation Syndrome“, v češtině používáme „syndrom zavrženého rodiče“.¹

Syndrom zavrženého rodiče je tedy relativně nová porucha, která se v podstatě vyvinula za podmínek určování opatrovnictví. Důvody pro rychlé rozšíření tohoto syndromu jsou dva: „Za prvé: názor, že matka je vhodnějším a lepším opatrovníkem dítěte, se začal považovat za „sexistický“. Rozhodnutí o opatrovnictví se mělo týkat výhradně schopností starat se o dítě a ne pohlaví rodiče. Za druhé: od konce sedmdesátých a začátku osmdesátých let vzrůstá popularita společné péče.“² Tato obě rozhodnutí způsobila, že se konečné rozhodnutí o porozvodové péči o dítě stalo někdy téměř nekonečným. Rodiče začali zvyšovat své naděje na vítězství u soudu tak, že začali své děti programovat a popouzet proti druhému rodiči.³

1.2 Definice

„O syndromu zavrženého rodiče hovoříme, dojde-li k vypěstování nekompromisně kladného příklonu dítěte k jednomu – tomu hodnému, milovanému – rodiči a současně k nekompromisnímu zavržení rodiče druhého, toho zlého, nenáviděného. Děje se tak v rámci rodičovských sporů o svěřením dítěte nebo o styk s dítětem.“⁴

Gardner popisuje termín syndromu zavrženého rodiče jako „proces, kdy dítěti je vůči rodiči vštěpován odpor a kritika, které jsou neoprávněné anebo přehnané.“⁵

Podle definice CAN, spadá syndrom zavrženého rodiče pod syndrom zneužívání a zanedbávání dítěte. Tato definice zní: „Jakékoliv nenáhodné, preventabilní, vědomé (případně i nevědomé) jednání rodiče, vychovatele anebo jiné osoby vůči dítěti, jež je v dané

¹ Bakalář, E. *Průvodce otcovstvím*, s. 110.

² Gardner, R. *Syndrom zavrženého rodiče*, s. 13.

³ Srov. Gardner, R.: *Syndrom zavrženého rodiče*, s. 13 – 14.

⁴ Bakalář, E. *Průvodce otcovstvím*, s. 110 - 111.

⁵ Gardner, R. *Syndrom zavrženého rodiče*, s. 12.

společnosti nepřijatelné nebo odmítané a jež poškozuje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, popřípadě způsobuje jeho smrt.“⁶

Syndrom zavrženého rodiče spadá také do definice, kterou vytvořila Rada Evropy pro týrání dítěte, jež zní: „Chování, které má vážný negativní vliv na citový vývoj dítěte a vývoj jeho chování. Vystavování dítěte násilí nebo vážným konfliktům doma, násilná izolace, omezování dítěte, vyvolávání situace, kdy má skoro stále pocit strachu, což může způsobit citové ublížení.“⁷

1.3 PAS v České republice

Syndrom zavrženého rodiče má obecné zákonitosti, které fungují v evro-americké kultuře stejně. V ČR se této problematice věnují odborníci v rámci rodinných a manželských poraden, popřípadě krizová centra a jim podobná zařízení.

V posledních letech se na trhu objevilo již několik publikací, které se tomuto společensky velmi negativnímu jevu věnují, ale stále je to nedostačující. Autory těchto publikací jsou stále jedni a ti samí odborníci. To je možná také jeden z důvodů, proč je tato problematika tolik diskutovaná ohledně její validity.

Práce s oběťmi PAS se uskutečňuje v rámci již zmíněných zařízení manželských a rodinných poraden a jim podobným zařízením. Na rozdíl od USA nemá ČR ani jedno reintegrační zařízení.

V České republice se také dosud nevedou žádné statistiky, které by vypovídaly o počtu dětí, které jsou obětí PAS a ani žádné jiné statistiky související s touto problematikou. Pokud nějaké statistiky existují, jsou vedeny neoficiálně a slouží pouze pro potřeby dané instituce (viz. praktická část).⁸ Odhaduje se však, že tato porucha se každoročně týká zhruba 7600 dětí.⁹

1.4 Spory o terminologii PAS

Panuje velká diskuse o tom, zda překlad amerického termínu „parental alienation syndrome“ jako syndrom zavrženého rodiče je správný. Existuje několik odborníků v České republice, kteří se tomuto tématu věnují a každý z nich prosazuje jinou terminologii.

⁶ Dunovský, J., Dytrych, Z., Matějček, Z. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*, s. 24.

⁷ Jedlička, J. *Syndrom zavrženého rodiče*, Dostupné na WWW: <<http://www.iustin.cz/art.asp?art=195>>.

⁸ Šulěřová, K. pers. com. 16. 4. 2007.

⁹ Bakalář, E. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, s. 31.

Terminologií toho problému se zabývají nejen čeští odborníci. „Gardnerovi kritici přiznávají, že pojmenováním tohoto problému se problematice odcizených dětí začala věnovat mnohem větší pozornost. Samo zavedení termínu umožnilo terapeutům na celém světě začít o této poruše mluvit a navrhovat strategie, které by pomohly rodinám a dětem, které jí jsou postiženy.“¹⁰

Vargová uvádí, že by se mělo spíše používat pojmu odcizení, než-li zavržení. „Zavržení v sobě totiž obsahuje vědomé a jednostranné zapuzení nějakého člověka, většinou spojené s morálním odsouzením. Je to výraz expresivní, emocionálně zabarvený, často moralizující, s výrazně negativní konotací. Tyto negativní emoce pak často vyvolává i u těch, kterých se tato problematika týká nebo se jí zabývají, tj. u rodičů, dětí, odborníků, veřejnosti a médií. Odcizení je naproti tomu proces probíhající většinou obousměrně. Lidé, kteří nemají možnost kontaktu, se odcizují, a to jak dítě vůči rodiči, tak i rodič vůči dítěti.“¹¹ K tomuto tvrzení se připojuje také Gjuričová, která píše, že: „jde o sporný či nevhodný překlad termínu „the parental alienation syndrom.“ Alienation je ve slovnících překládáno jako pojem odcizení. Což konstatuje vztahovou situaci rodiče k dítěti, kteří se za určitých podmínek odcizili. „Nedramatizuje ani neimplikuje viníka. Naproti tomu výraz zavržený rodič má silnou funkci apelu: Proč byl rodič dítětem zavržen? Kdo způsobil, že dítě svého rodiče zavrhl? Je rodič obětí?“¹² Gjuričová dále upozorňuje, že se jedná o spornou interpretaci závažného jevu, která by neměla být nekriticky přijímána jako správná či modelová, protože pojem vytváří iluzi, že se jedná o jasně určenou chorobu, jež je tedy léčitelná přesně definovanými postupy. O medicínskou diagnózu se však nejedná.¹³

V jedné ze svých nejnovějších publikací se však již Bakalář zmiňuje o potřebě pozměnění překladu na syndrom zavržení rodiče, kde uvádí: „Původní název syndrom zavrženého rodiče jsme změnili na syndrom zavržení rodiče, což je podle našeho názoru sémanticky přesnější.“¹⁴

Překlad používaný v ČR navozuje zavádějící a schematické porozumění a také navádí k nesprávnému kladení otázek.¹⁵ „Někteří odborníci v oblasti duševního zdraví dokonce doporučují nepoužívat v oblasti poruch fungování rodiny žádné diagnostické termíny¹⁶. I když přiznávají, že se shodnou na typických projevech chování odcizených dětí. „Nejsou však

¹⁰ Warshak, R. A., *Rozvodové jedy*, s. 51.

¹¹ Vargová, B. *Násilí a syndrom zavrženého rodiče*, s. 37.

¹² Gjuričová, Š. *Syndrom zavrženého rodiče?*, Dostupné na: <http://www.rodinnaterapie.cz/index.php?page=zavrzenyrodic>.

¹³ Gjuričová, Š. *Syndrom zavrženého rodiče?*, Dostupné na: <http://www.rodinnaterapie.cz/index.php?page=zavrzenyrodic>.

¹⁴ Bakalář, E. *Rozvodová témata a moderní psychologie*, s. 42.

¹⁵ Srov. Gjuričová, Š. *Syndrom zavrženého rodiče?*, Dostupné na: <http://www.rodinnaterapie.cz/index.php?page=zavrzenyrodic>.

¹⁶ Warshak, R. A., *Rozvodové jedy*, s. 51.

přesvědčení o tom, že by tato porucha potřebovala samostatné označení. Navíc se obávají, že se termínu bude v soudních síních zneužívat.“¹⁷ „Vyskytují se i odborníci, kteří si myslí, že syndrom zavrženého rodiče není ničím jiným, než poruchou známou jako „syndrom barona Prášila“.¹⁸

2 Příčiny vzniku PAS

Nejčastější příčinou vzniku syndromu zavrženého rodiče jsou důsledky rozvodu manželství. Jen málokdy se stane, že rozvod mezi manžely proběhne klidně, bez větších psychických dopadů na jejich dítě. Pro dítě je rozvod rodičů velmi náročnou situací. Téměř nikdy se rodičům nepodaří své konflikty udržet mimo dosah dětí a tyto děti se ocitají v konfliktu loajalit vůči nejdůležitějším osobám svého života.¹⁹

„Motivace programujícího rodiče vyplývá převážně z těch horších stránek lidské povahy, jako je motiv moci, pomsty, trestání, nenávisti, agrese.“²⁰ Hlavní psychodynamické faktory, které zapříčiňují vznik PAS je touha zachování primárního psychického pouta (muže či ženy) k dítěti. Dále to může být zlost opovrhovaného rodiče, ekonomické rozdíly mezi manžely, které se po rozvodu často vyskytují, dále také reagování opakem, protože opakem lásky je nenávist. Mohou to být také předrozchodové zapuzovací taktiky, přehnaná péče o dítě, projekce a mnoho dalších faktorů, u mužů zvláště pak faktor moci a nové známosti.²¹

„Děti v naprosté většině touží po obou rodičích. Bez ohledu na to, jak se doma vyskytují a jak v rodině fungují, představují jejich pevné zázemí. Proto také v naprosté většině případů děti nechtějí, aby se rodiče rozcházeli.“²²

2.1 Rozvodovost

2.1.1 Rozvod a rozhodování o dětech v ČR

V roce 2004 bylo 49 % manželství rozvedeno, což v přepočtu činí 33 060 manželství.²³ Z celkového počtu byly přibližně dvě třetiny rodin s nezletilými dětmi.²⁴ Bakalář uvádí,

¹⁷ Warshak, R. A., *Rozvodové jedy*, s. 51.

¹⁸ Garedner, R. A. *Syndrom zavrženého rodiče*, s. 82.

¹⁹ Matoušek, O. *Sociální práce v praxi*, s. 65.

²⁰ Bakalář, E. *Průvodce otcovstvím*, s. 112.

²¹ Srov. Gardner, R. A. *Syndrom zavrženého rodiče*, s. 60 – 69.

²² Mertin, V. *Bez mužů to nejde*, s. 17.

²³ Rozvodovost, Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>>.

²⁴ Srov. Bakalář, E. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, s. 28.

že: „Rozvodovou situací (nejméně opatrovnickým soudem) prošlo celkem 32 121 dětí. Do výchovy matky bylo svěřeno 28 942 dětí (90,1 %), do výchovy otce 2 286 dětí (7,1 %), do společné a střídavé výchovy rodičů 764 dětí (2,14 %), jiné osobě 129 dětí (0,4 %).“²⁵

2.1.2 Vývoj rozvodovosti v ČR

Česká republika se v současnosti řadí mezi Evropské země s nejvyšší rozvodovostí. Důvodů pro tento vzestupný trend je mnoho. Například úprava rozvodové legislativy ve směru liberalizace (např. zrušení principu viny při rozvodu novelou zákona o rodině č. 94/1993 Sb., zrušení předběžného řízení o smíření manželů novelou, platnou od roku 1973), dále je to vlivem sekularizace společnosti a s tím související větší tolerance společnosti k rozvodům. Může to být také důsledek příliš nízkého sňatkového věku nebo sňatků uzavřených v důsledku těhotenství partnerky apod. Zvýšení rozvodovosti je proces, který probíhá již několik desetiletí, není to tedy náhlý fenomén, ale postupný proces.²⁶

Dlouhodobě jsou navrhovatelkami rozvodu ženy, které tvoří dvě třetiny návrhů na rozvod. Nejvyšší úroveň rozvodovosti dosahují manželství ve třetím a čtvrtém roce trvání manželství. Průměrná délka trvání manželství od jeho vzniku do ukončení rozvodem činí v současnosti zhruba 12 let (12,1 roku v roce 2004). Bezdětná manželství končí velmi brzy od sňatku (v 1. až 3. roce od sňatku), zatímco manželství s dětmi končí o něco později, kdy někteří rodiče čekají, až budou děti starší. Přibližně stejně dominuje u obou pohlaví „rozdílnost povah, názorů a zájmů“ jako příčina rozvratu manželství.²⁷

„Ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi patří Česká republika mezi země s nadprůměrnou intenzitou rozvodovosti.“²⁸ Od roku 1991 stoupla rozvodovost manželství ze 35 % na 49 %, což by se dalo pokládat za alarmující (Příloha 1).²⁹

2.2 Dopad rozvodu na dítě

U dítěte, jehož rodiče se rozvedli, dochází v životě k zásadním změnám. Nejen, že ztrácí dosavadní jistotu lásky mezi rodiči, celistvosti rodiny, ale často také musí v důsledku rozvodu změnit bydliště, kamarády a známé. To vše jsou pro něj velice stresové záležitosti a tlak

²⁵ Bakalář, E. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, s. 28

²⁶ Srov. Rozvodovost, Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>>.

²⁷ Srov. Rozvodovost, Dostupné na WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf>.

²⁸ Rozvodovost, Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>>.

²⁹ Srov. Rozvodovost, Dostupné na WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf>.

na jeho psychiku. Jak se s tím vším dokáže dítě vyrovnat, záleží značně také na tom, jak rodiče uspořádají péči o dítě po rozvodu.³⁰

„Většina dětí prožívá rozchodem rodičů tak složité a proměnlivé emoce, že pro dospělé je krajně obtížné jim porozumět. V době rozvodu rodičů se projevují rozporuplnými reakcemi. Většina z nich se vzpomíná, ale bude to nějakou dobu trvat.“³¹ „Děti mívají po rozvodu rodičů pocity zavržení, trpí depresemi, upadají do zmatku, vytvářejí si fantastické hypotézy, vysvětlující rozpad manželství rodičů, nekriticky se staví po bok jednomu z rodičů a k druhému zaujímají nepřátelský postoj.“³²

Odchod jednoho z rodičů (ve většině případů to bývá právě otec) je velká ztráta pro chlapce i pro děvče.³³ „Dítě ztrácí každodenní kontakt s dospělým mužem, vůči kterému dívka potřebuje zkoušet své probouzející se ženství, a kterého chlapec potřebuje napodobovat, aby dovršil své mužství.“³⁴ Nepřítomnost otce v rodině navíc mnohonásobně zvyšuje riziko, že chlapec v budoucnu přestoupí zákon.

„Pro děti obou pohlaví obecně platí, že ve srovnání s dětmi, vyrůstajícími v rodinách s oběma rodiči, mají v průměru více poruch chování, více příznaků psychického stresu, horší výsledky ve škole, nižší sebevědomí a více obtíží ve společenském přizpůsobení.“³⁵

V případě, že v období rozvodu rodiče dbají na pocity dětí a nikdy na ně nezapomínají, děti jim mohou bez obav klást otázky, které se jich dotýkají, a rodiče se zajímají o jejich názory na problémy, jež s rozvodem souvisejí, jsou děti mnohem klidnější a celou rozvodovou situaci snášejí lépe. To se samozřejmě musí dít přiměřeně věku dítěte.³⁶

2.3 Zavržení vycházející z dítěte

„Zavržení rodiče může být chybnou reakcí dítěte, které se snaží vyrovnat se složitými pocity.“³⁷ Toto zavržení není ospravedlnitelné chováním zavrženého rodiče a není ani podněcováno rodičem preferovaným.

Zavržení vycházející z dítěte se objevuje spíše u starších dětí a je neméně častým způsobem, jak k zavržení rodiče dochází.³⁸

³⁰ Srov. Kaiseršotová, M. *Dítě v dlouhodobé konfliktní situaci rozvodu rodičů*, s. 24 – 28.

³¹ Smith, H. *Děti a rozvod*, s. 35.

³² Matoušek, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 137.

³³ Srov. Matoušek, O. *Sociální práce v praxi*, s. 65.

³⁴ Srov. Matoušek, O. *Sociální práce v praxi*, s. 65.

³⁵ Matoušek, O. *Sociální práce v praxi*, s. 66.

³⁶ Srov. Smith, H. *Naslouchat dětem*, s. 4.

³⁷ Warshak, R. A. *Rozvodové jedy*, s. 89.

³⁸ Srov. Warshak, R. A. *Rozvodové jedy*, s. 91.

2.3.1 Oprávněné zavržení rodiče

Rozpoznání PAS je někdy velmi náročné. I přes to, že se z počátku může zdát, že se o PAS jasně jedná, nemusí to být vždy pravda. Zavržení rodiče dítětem může být ospravedlněno chováním daného rodiče, který dítě např. týrá, psychicky deptá nebo je dítě svědkem domácího násilí, projevů zuřivosti, agrese apod.³⁹ „Je-li prokázáno špatné zacházení s dítětem, pak diagnózu PAS nelze aplikovat.“⁴⁰ Bakalář také uvádí, že „ne každá kritika či snaha o sebeprosazení znamená programování dítěte.“⁴¹

„Termín SZR je použitelný jen tehdy, kdy rodič nedal důvod k tomu, co by u dítěte mohlo vyvolat oprávněnou nenávist. Pokud prokazatelně existuje zneužívání, potom je nepřátelství dítěte oprávněné a koncept syndromu zavrženého rodiče není použitelný.“⁴²

3 Diagnostika PAS

Syndrom zavrženého rodiče se vyskytuje, jako jiné psychiatrické syndromy, v různé intenzitě a to od nejmírnějších po střední, až po intenzitu velmi vážnou.⁴³

„Gardner identifikoval osm klíčových diagnostických kritérií (viz. tab. 1) Syndromu zavrženého rodiče a rozlišuje tři jeho typy podle intenzity (viz. tab. 2).“⁴⁴ Diagnózu, jež stvrzuje podezření na PAS, provádí vždy multidisciplinární tým odborníků⁴⁵.

Tabulka 1 – Diagnostická kritéria

Diagnostické kritérium/symptomatický projev	Příklad/poznámka
1. Kampaň za degradaci druhého rodiče	Typický projev dítěte např.: „Nenávidím ho a nikdy ho již nechci vidět.“
2. Slabé, neodůvodněné anebo absurdní zdůvodňování	Projev dítěte např.: „Nechci se s ním stýkat, protože na mě jednou prsknul.“
3. Nepřítomnost ambivalence	Tzv. „černo-bílé“ vidění či dělení typu „anděl – ďábel“
4. Fenomén „nezávislého názoru“	Rodič: „Nebráním mu/jí v kontaktu s druhým rodičem, on/ona sám/sama nechce já ho/ji nutit nebudu.“
5. Reflexivní podpora programujícího rodiče	Dítě v projevech o nenávisti předčí svého popouzejícího rodiče.
6. Nepřítomnost pocitu viny	Např. v případě smyšleného obvinění ze sexuálního zneužívání.
7. Tzv. „vypůjčené scénáře“	Příkladem je tento projev dítěte: „Žádným syndromem zavrženého rodiče netrpím... já to vím sama, mně to nikdo neříkal...“
8. Rozšíření nepřátelství na další členy rodiny zavrženého rodiče	Motivem popouzejícího rodiče bývá naprosté zpřetrhání kontaktů s rodinou druhého rodiče.

Zdroj: Jedlička, J. *Syndrom zavrženého rodiče*, Dostupné na:

<<http://www.iustin.cz/art.asp?art=%20195>>.

³⁹ Srov. Warskah, R. A. *Rozvodové jedy*, s. 86 – 87.

⁴⁰ Gardner, R. A. *Therapeutic Interventions For Children with Parental Alienation Syndrome*, s. 44 – 48.

⁴¹ Bakalář, E. *Rozvodová problematika a moderní psychologie*, s. 48.

⁴² Gardner, R. A. *Syndrom zavrženého rodiče*, s. 13.

⁴³ Černá, P. *Rozvod, otcové a děti*, s. 47.

⁴⁴ Bakalář, E. *Syndrom zavrženého rodiče*, s. 29.

⁴⁵ Jedlička, J. *Syndrom zavrženého rodiče*, Dostupné na: <<http://www.iustin.cz/art.asp?art=195>>.

Tabulka 2 – Diferenciální diagnóza tří typů syndromu zavrženého rodiče

Symptomatické projevy	Mírný	Střední	Těžký
1. Kampaň za degradaci druhého rodiče	Minimální	mírná až zřetelná	velmi intenzivní, velké šíře
2. Slabé, neodůvodněné anebo absurdní zdůvodňování	Minimální	přítomné	četné absurdní racionalizace
3. Nepřítomnost ambivalence	normální ambivalence	žádná ambivalence	žádná ambivalence
4. Fenomén „nezávislého názoru“	pravidelně nepřítomný	přítomný	Přítomný
5. Reflexivní podpora programujícího rodiče	Minimální	přítomná	Přítomná
6. Nepřítomnost pocitu viny	normální pocitu viny	žádný nebo minimální pocit viny	žádný pocit viny
7. Tzv. „vypůjčené scénáře“	Minimální	přítomné	přítomné, širokých rozměrů
8. Rozšíření nepřátelství na další členy rodiny zavrženého rodiče	Minimální	přítomné	často fanatické

Zdroj: Bakalář, E. Syndrom zavrženého rodiče, s.29.

Prvním kritériem je **kampaň za degradaci rodiče**. „Tato kampaň podstatně přesahuje obvyklou míru kritiky a stížností, kterými děti své rodiče obvykle zahrnují.“⁴⁶ Dítě projevuje silnou nenávist k zavrženému rodiči. Na dotazy psychologa nebo jiné osoby spustí seznam záporných charakteristik svého „nenáviděného“ rodiče. Z jeho slov je patrné, že část jeho argumentací pochází od programujícího rodiče.⁴⁷ „V méně extrémních případech se děti zavržovaného rodiče začnou stranit; nezdraví ho, vyhýbají se rozhovorům a očnímu kontaktu a odcházejí, aniž by se rozloučily.“⁴⁸

Druhým kritériem je **slabé, neodůvodněné či absurdní zdůvodňování degradačních snah** k setkání se zavrženým rodičem nebo nenávisti k němu.⁴⁹ „Proč vlastně nechceš jít na návštěvu k tatínkovi?“ „Protože se mě na něco pořád vyptává.“ „A na co například?“ „Tak třeba, jak mně to jde ve škole, co jsme probírali. A taky, co se mně líbí z toho, co jsem přečetla.“⁵⁰ Dítě se snaží, ve snaze zdůvodnit proč k druhému rodiči nechce, vyjmenovat všechna možná pochybení, omyly a nevýrazné vady charakteru zavržovaného rodiče.⁵¹

„Rodič, který zavržení podporuje, obvykle takové absurdní stížnosti akceptuje jako rozumný důvod, proč dítě už nechce mít s druhým rodičem nic společného.“⁵²

Třetí kritérium označil Gardner jako **nedostatek ambivalence**. Tyto děti vidí vše černo-bíle. Nenáviděný rodič je celkově a bez diskuse špatný, zatímco druhý rodič je zcela ideální a dobrý. Jistota, se kterou děti odsuzují jednoho rodiče velmi vážně zpochybňuje platnost jejich odporu k „nenáviděnému“ rodiči.⁵³ „Je-li například dítěti ukázána dřívější fotografie,

⁴⁶ Warshak, R. A. Odcizené děti, s. 36.

⁴⁷ Srov. Bakalář, E. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, s. 47.

⁴⁸ Warshak, R. A. *Rozvodové jedy*, s. 61.

⁴⁹ Srov. Bakalář, E. Syndrom zavrženého rodiče, s. 29.

⁵⁰ Bakalář, E. Syndrom zavrženého rodiče, s. 29.

⁵¹ Srov. Warshak, R. A. *Rozvodové jedy*, s. 63.

⁵² Warshak, R. A. Odcizené děti, s. 36.

⁵³ Gardner, R. *Syndrom zavrženého rodiče*, s. 22 – 23.

z níž je patrné, že zavrženého rodiče mělo rádo, pak racionalizuje „tady jsem se musel(a) usmívat, jinak bych byl(a) zbit(a)“ a podobně.⁵⁴

Čtvrté kritérium představuje jako **fenomén nezávislého názoru**. Děti často uvádějí, že nechutí stýkat se s druhým rodičem je jen a jen jejich vlastní a tyto pocity po nich nikdo druhý nepožadoval. Programující rodič před ostatními dospělými, především těmi, kteří mají posoudit, zda se jedná nebo nejedná o programování dítěte, argumentují takto:⁵⁵ „Dítě, po tom všem, co vidělo, si samo vytvořilo názor, do toho mu nijak nemluví.“⁵⁶ Z toho vyplývá, že dítě je fakticky chváleno za „nezávislé“ tvoření úsudku, což způsobuje, že se mu ještě pevněji vštěpuje do citového života.⁵⁷

Reflexivní podpora programujícího rodiče v rodinném sporu popisuje páté kritérium PAS. Při diagnostických či terapeutických sezeních za účasti obou rodičů se dítě reflexivně hlásí k názoru „milovaného“ rodiče a souhlasí se vším, co tento rodič tvrdí. Na protiargument druhého rodiče nečeká a dělá, že jej nevidí, neslyší.⁵⁸ „Argumentace dítěte k zavrženému rodiči bývá mnohem emotivnější a silnější než projev rodiče „milujícího“.“⁵⁹

Šestá kritériem je **nepřítomnost pocitů viny nad vykořisťováním zavrženého rodiče a nad tvrdostí až krutostí vůči němu**. Děti, postižené syndromem zavrženého rodiče, nemají sebemenší pocity viny nad jejich krutostí vůči druhému rodiči, nad tím, že díky jejich krutosti zavržený rodič trpí. Pocit vděku za dárky, za placení různých výdajů je těmto dětem naprosto cizí. Výjimkou nejsou ani falešná obvinění ze sexuálního zneužívání apod. a právě na těchto příkladech můžeme názorně vidět, kam až může dojít krutost programujícího rodiče.⁶⁰

Předposlední kritérium představují tzv. **vypůjčené scénáře**. Fakt vypůjčených scénářů jasně signalizuje, že se z velké pravděpodobnosti jedná o syndrom zavrženého rodiče. Když posloucháme dětské obviňování, je z toho jasně patrné, že byly sdělovány programujícím rodičem, dítětem vyslechnuty a reprodukovány.⁶¹ „Dětská výpověď tak obsahuje výrazy a obraty, které děti daného věku ještě nepoužívají.“⁶²

Konečně poslední kritérium posuzování syndromu zavrženého rodiče završuje kritérium **rozšíření nepřátelství na členy původní rodiny zavrženého rodiče**. Nepřátelství k jednomu

⁵⁴ Bakalář, E. Syndrom zavrženého rodiče, s. 29.

⁵⁵ Srov. Warshak, R. A. *Rozvodové jedy*, s. 75.

⁵⁶ Bakalář, E. *Průvodce otcovstvím*, s. 116.

⁵⁷ Bakalář, E. *Syndrom zavrženého rodiče*, Dostupné na WWW: <<http://www.iustin.cz/art.asp?art=138>>.

⁵⁸ Srov. Bakalář, E. *Průvodce otcovstvím*, s. 116.

⁵⁹ Srov. Bakalář, E. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, s. 47.

⁶⁰ Srov. Bakalář, E. *Syndrom zavrženého rodiče*, Dostupné na WWW: <<http://www.iustin.cz/art.asp?art=138>>.

⁶¹ Srov. Warshak, R. A. *Rozvodové jedy*, s. 75.

⁶² Bakalář, E. *Průvodce otcovstvím*, str. 116.

ze svých rodičů se rozšiřuje i dále do oblasti širší rodiny ze strany zavrhovaného rodiče, postihnuti jsou i přátelé a známí onoho rodiče.⁶³

4 Náprava PAS

4.1 Rodinné poradenství

Jak již bylo výše nastíněno, neexistuje žádný věk, v němž by rozchod rodičů nevadil. Dítě je závažným hestickým (Hestie = bohyně rodinného krbu) faktorem, tzn. dítě je zhmotněním smyslu manželství.⁶⁴

Cílem poradenského procesu je změna situace klienta, ve které žije – tedy v rodině. Poradenská činnost má zajistit pomoc při řešení vzniklých poruch v rodině, partnerství, mezi rodiči a dětmi apod. Jejím úkolem je však působit též profylakticky a těmto poruchám předcházet.⁶⁵

Rodič, který se dostane do problému, kdy mu je znemožňován styk se svým dítětem, dítě se s ním odmítá stýkat apod., zpravidla jako první instanci pomoci volí poradenství. Rodič je v takovém případě vyslechnut odborníkem, který je specializovaný na problematiku PAS, který ho následně vybaví instrukcemi, jak se k programujícímu rodiči chovat a také, jak reagovat na případné útoky ze strany dítěte.⁶⁶

4.2 Mediace

„Mediace v rodinných konfliktech je spolu s mediací v justici nejrozšířenější oblastí využívání mediace. Soustředěnější zájem posledních let o problematiku rodiny je pravděpodobně i odrazem přítomnosti celé řady negativních společenských jevů, které s rodinným životem souvisejí.“⁶⁷

Základním principem rodinné mediace je spolupráce rodičů s mediátorem ve snaze najít optimální uspořádání porozvodové situace, např. úpravy výchovy a výživy nezletilých dětí

⁶³ Srov. Bakalář, E. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, s. 48-49.

⁶⁴ Srov. Novák, T. *Manželské a rodinné poradenství*, s. 59.

⁶⁵ Vopanová, L. *Poradenství v oblasti péče o rodinu*, s. 40.

⁶⁶ Srov. Bakalář, E. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, s. 50.

⁶⁷ Holá, L. *Mediace*, s. 135.

včetně styku s nimi apod.⁶⁸ Je důležité si uvědomit, že „mediátor spor nerozhoduje, ale pomáhá stranám sporu nalézt jejich vlastní, pro všechny přijatelné řešení.“⁶⁹

„Mediace je prováděna v několika společných sezeních. Mediátor může být jeden nebo pracují ve dvojici. Rodiče si za pomoci mediátora ujasní své představy o potřebách dětí i svých a získají také přehled o právních náležitostech rodinných vztahů.“⁷⁰

Děti by se, stejně jako ostatních konfliktů mezi partnery, měly mediace, hledání řešení a rozhodování, účastnit minimálně. Přizvány bývají až ve chvíli, kdy jsou jim již rodiče schopni představit určitá konstruktivní řešení situace. V potaz přichází také individuální práce mediátora s dítětem, formou oddělených sezení nebo mediace, kdy práva dítěte hájí jeho opatrovník.⁷¹

Výsledkem celé mediace je sepsání dohody (smlouvy), ve které jsou přesně vymezena pravidla předávání dětí, časové období, ve kterém ten který rodič bude mít dítě ve své péči. Do dohody může být zahrnuto téměř vše na čem se rodiče dohodnou. Oba rodiče s tím však musí souhlasit a dohodu dodržovat. V dohodě jsou také uvedeny důsledky nedodržení nebo porušení dohody. Dohoda je písemně stvrzena oběma rodiči i mediátorem. V průběhu času lze dohodu doplňovat o nově sjednaná pravidla styku s dítětem a péče o něj apod.⁷²

Podle Bakaláře (2006) je v ČR mediace stále novinkou a i přes její výhody nejsou služby mediátorů příliš využívány.⁷³

4.3 Zprostředkované předávání dětí

Zprostředkované předávání dětí spočívá v tom, že pokud se rodiče nedokáží domluvit, kdo a kde si dítě vyzvedne, pomůže jim v tom odborný pracovník dané instituce. Rodič, který má dítě právě u sebe, předá dítě odborníkům ve výše zmíněné poradně, kteří ho následně řádně připraví na styk s druhým rodičem a dítě posléze předají druhému rodiči.⁷⁴

Tento způsob se používá především v situacích, kdy programující rodič nechce předávat své dítě druhému rodiči. Nebývá výjimkou, že tento způsob předávání dětí navrhne soud. Rodič, který právě dítě předává je poučen o tom, že nesmí dítě s druhým rodičem sledovat, jinak to bude nahlášeno soudu a hrozí změna výchovných poměrů.⁷⁵

⁶⁸ Srov. Holá, L. *Mediace*, s. 138.

⁶⁹ Řešení sporů *Rodinná mediace*, Dostupné na WWW: <http://www.resenisporu.cz/rod_med.htm>.

⁷⁰ Bakalář, E. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, s. 100.

⁷¹ Srov. Holá, L. *Mediace*, s. 140.

⁷² Holá, L. *Mediace*, s. 140.

⁷³ Bakalář, E. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, s. 99.

⁷⁴ Šulěřová, K. pers. com. 2. 4. 2007.

⁷⁵ Šulěřová, K. pers. com. 2.4. 2007.

4.4 Řízený styk

Řízený styk s dítětem představuje variantu, kdy se rodič s dítětem setkává za účasti odborníka, který jim pomáhá najít cestu, která pomůže opětovnému sblížení a nalezení „ztraceného“ (z pozice dítěte) citového vztahu. Součástí řízeného styku může být také psychotherapeutické působení se všemi zúčastněnými.⁷⁶

4.5 Terapie

U syndromu zavrženého rodiče připadá v úvahu psychotherapie celé rodiny, nikoli jejich jednotlivých členů.⁷⁷ Důvodem proč to tak je, je fakt, že terapií jednotlivých členů syndrom zavrženého rodiče neodstraníme. Jedná se o jiný způsob terapie než je běžně používaný.⁷⁸ „Vést společný rozhovor, který by oslovil dospělé i jejich nezralé děti různého věku a byl pro všechny terapeuticky užitečný, vyžaduje zkušenost a dovednosti.“⁷⁹ „Je důležité si uvědomit, že v situaci, v níž se jedná o PAS, chybějí pro rodinně-psychotherapeutickou práci základní podmínky (náhled a motivace) u programujícího rodiče.“⁸⁰

Je velice nezbytné, aby byla navázána kvalitní a účinná spolupráce s oběma bývalými manželi či partnery, což znamená respekt k oběma rodičům, vnímavost pracovníka k pohnutkám, které je do konfliktní situace dostaly.⁸¹ „Od rodinného terapeuta se očekává, že dokáže zaujmout nestranný anebo neutrální postoj. Musí dokázat věnovat každému z přítomných ve srovnatelném rozsahu čas, pozornost i zájem.“⁸² „Dítěti je možno vysvětlit, že se rodiče nesnášeli (museli se často hádat, křičet na sebe, zlobit se jeden na druhé apod.), že měli každý jinou povahu (což neznamená, že jeden jen dobrou a druhý jen špatnou).“⁸³ Oběma rodičům je potřeba pomoci v tom, aby dokázali oddělit a rozlišit rodičovskou a partnerskou rovinu svého vztahu.⁸⁴

„Terapeutickou práci by mělo nabízet nezávislé profesionální pracoviště.“⁸⁵ Nezávislé profesionální pracoviště se neúčastnilo předchozích projednávání sporu a lépe si tak udrží pozici nestranného zprostředkovatele.

⁷⁶ Šulěřová, K. pers. com. 2. 4. 2007.

⁷⁷ Gardner, R. A. *Syndrom zavrženého rodiče*, s. 97.

⁷⁸ Srov. Gardner, R. A. *Syndrom zavrženého rodiče*, s. 97.

⁷⁹ Gjuríčová, Š. Kubička, J. *Rodinná terapie*, s. 146.

⁸⁰ Srov. Bakalář, E. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, s. 49.

⁸¹ Matoušek, O. *Sociální práce v praxi*, s. 70.

⁸² Vymětal, J. *Obecná psychotherapie*, s. 266.

⁸³ Matějček, Z. Dytrych, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*, s. 53.

⁸⁴ Srov. Matoušek O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 136 – 137.

⁸⁵ Matoušek, O. *Sociální práce v praxi*, s. 70.

4.5.1 Jak může terapie pomoci

„Dobrý terapeut může do rodinných problémů přinést neutrální pohled. Zpochybní zkreslenou skutečnost a podporuje realističtější uvažování. Terapeut pomůže každému ze členů rodiny pochopit potřeby a pocity, které jsou problematickým chováním vyjadřovány a najít zdravější způsoby, jak se změněné situaci přizpůsobit.“⁸⁶ Terapeut učí rodiče i děti jak spolu komunikovat jasně a přímo a učí je, jak spolu vzájemně vyjednávat.

4.5.2 Terapeutická opatření

„U dětí s PAS jsou doporučována následující terapeutická opatření a to v závislosti na stupni PAS:

- **Mírný typ:** Výchova zůstává u programujícího rodiče. Obvykle není nutné psychoterapeutické opatření,
- **střední typ PAS:** Výchova zůstává u programujícího rodiče anebo je nařízena změna výchovy k zavrženému rodiči. Soud popřípadě nařídí jen velmi omezený styk s programujícím rodičem, obvykle pod dohledem odborníka. Terapie PAS u dítěte odborníkem je doporučována,
- **těžký typ PAS:** Změna výchovy, od programujícího k zavrženému rodiči, popř. zákaz styku s dítětem programujícímu rodiči. Je nutný léčebný program v lůžkovém zařízení – reintegračním centru a terapie dítěte – specialistou na PAS.“⁸⁷

4.5.3 Obecné principy pro jednání s účastníky PAS

4.5.3.1 Obecné principy pro jednání s programujícími rodiči

Většina programujících rodičů není ochotna přijmou terapii náhledem, v rámci kterého by pátrali po příčinách jejich nadměrného nepřátelství. Pokud tomu tak však je, je snahou terapeuta, aby takový rodič uznal důležitost role druhého rodiče při výchově dítěte a že také svým jednáním přispívá k psychopatologickým příznakům u dítěte.⁸⁸

„Terapie s rodiči, kteří zavržení vyvolávají, pomůže ukázat, že za hněvem produkujícím rozvodové jedy je ukryt strach, pocit zrady a zahanbení. Terapie poskytuje bezpečné místo pro vyjádření všech nepřátelských pocitů. Pomáhá rodičům najít způsoby, jak se hněvu zbavit a nevyužívat děti k jeho vyjádření.“⁸⁹ Jednou z možností, jak lze tento prvek ve vztahu

⁸⁶ Warshak, R. A. *Rozvodové jedy*, s. 314.

⁸⁷ Jedlička, J. *Syndrom zavrženého rodiče*, Dostupné na: www.iustin.cz/art.asp?art=195.

⁸⁸ Gardner, R. A. *Therapeutic Interventions For Children with Parental Alienation Syndrome*, s. 44 – 48.

⁸⁹ Warshak, R. A. *Rozvodové jedy*, s. 313.

programujícího rodiče redukovat, závisí na tom, jak terapeut takovému rodiči pomůže sesbírat vše pozitivní v jeho dosavadním životě a zformulovat nové zájmy a vztahy.⁹⁰

Úkolem terapie je pomoci se zbavit vazby na bývalého partnera a rozvod překonat, pomoci rodičům najít určité ventily, při nichž nemusejí shazovat partnera, pomáhá rodiči definovat jasnější hranice mezi svými pocity a dojmy dětí. Terapeut také poučí pomlouvající rodiče o dlouhodobých škodách, které rozvodové jedy způsobují a dozvedí se, jak jejich chování podkopává sebedůvěru dětí.⁹¹

Programující rodiče si často najdou své osobní terapeuty, s nimiž vytvoří společnost pro vzájemný obdiv, v níž se terapeut stane (vědomě či nevědomě) šampiónem programujícího rodiče v probíhajícím konfliktu. Soud jen nerad v takovéto situaci nařizuje, aby matka přestala docházet k takové terapeutce, avšak činí dobře, když zakáže, aby dítě bylo terapováno stejnou terapeutkou.⁹²

4.5.3.2 Obecné principy pro jednání se zavrženými rodiči

Rodiče, kteří jsou oběťmi PAS, jsou často zcela dezorientováni a nechápou, co se děje. Po podrobném vyšetření, které posoudí, zda se o PAS skutečně jedná, by měl terapeut vysvětlit proces, kterým PAS vzniká.⁹³

„Terapie poskytuje potřebné ujištění o jejich důležitosti v roli rodiče ve chvíli, kdy jsou vystaveni útoku ze strany ex-partnera a dětí.“⁹⁴ Zavrhovaným rodičům má terapeut pomoci pochopit, že opak lásky není nenávist, ale lhostejnost. Může rodičům pomoci, když je poučí, jak si „udělat tlustší kůži“. Rodiče, kterým nezbyvá než tolerovat probíhající stav nepřátelství během takové návštěvy, by měl terapeut povzbudit v tom, aby v návštěvách pokračovali a aby se na projevované nepřátelství v podstatě dívali jako na masku. Měl by je také povzbuzovat k tomu, aby s dětmi hovořili o „starých časech“. Terapeut musí zavrženému rodiči ukázat, jak odvracet děti od jejich nepřátelských provokací, nasměrovat je na zdravější interakce a netrvat na tom, zda nějaké konkrétní obvinění je pravdivé nebo falešné.⁹⁵

V případě, že už chtějí rodiče boj vzdát, podporuje terapie jejich odolnost, pomáhá jim vyhnout se nejčastějším chybám zavrhovaných rodičů, pomáhá jim také zlepšit jejich rodičovské dovednosti a v neposlední řadě dovoluje eliminovat škody, které by mohli svým jednáním způsobit.⁹⁶

⁹⁰ Srov. Gardner, R. A. *Therapeutic Interventions For Children with Parental Alienation Syndrome*, s. 44 – 48.

⁹¹ Srov. Bakalář, E. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, s. 49-50.

⁹² Srov. Gardner, R. A. *Therapeutic Interventions For Children with Parental Alienation Syndrome*, s. 44 – 48.

⁹³ Srov. Gardner, R. A. *Therapeutic Interventions For Children with Parental Alienation Syndrome*, s. 45 – 55.

⁹⁴ Warshak, R. A. *Rozvodové jedy*, s. 314.

⁹⁵ Gardner, R. A. *Therapeutic Interventions For Children with Parental Alienation Syndrome*, s. 45 – 55.

⁹⁶ Srov. Warshak, R. A. *Rozvodové jedy*, s. 314.

4.5.3.3 Obecné principy pro jednání s programovanými dětmi

„Programovaným dětem poskytuje terapie neutrální teritorium, kde mohou ventilovat své stížnosti. Terapeut dětem pomáhá vymanit se z bitev, které zuří mezi jejich rodiči. Programované děti potřebují získat objektivnější pohled na oba rodiče a zbavit se polarizovaného názoru, kdy je jeden z rodičů vnímán jako svatý a druhý jako padouch.“⁹⁷

Terapeut by měl pohlížet na nepřátelství proklamované dětmi stíženými PAS jako na povrchní a produkované s cílem vlichotit se do přízně rodiči programujícímu. Musí se snažit, aby těmto dětem „došlo“, že byly zpracovány. Pracuje-li s dětmi individuálně, pak je musí odrazovat od toho, aby se vlichocovaly do přízně rodičů a přitom říkaly to, co si myslí, že rodič chce v daný moment slyšet. Při rodinných sezeních by se terapeut měl snažit, aby lži vyvanuly.⁹⁸

Dobrý terapeut dětem naslouchá, dává jim najevo, že jim rozumí, ale také je jemně upozorňuje na jejich neobjektivní vnímání skutečnosti. Děti podporuje, aby si vlastním rozumem utvářely názor na obvinění, která proti sobě rodiče vznášejí.⁹⁹ Během terapie je důležité respektovat vztah důvěry dítěte k odborníkovi.¹⁰⁰

„Terapeut na opětovná setkání rodiče a dítěte dohlíží a sestavuje jejich vnitřní skladbu tak, aby oběma stranám přinášela pokud možno co nejméně úzkosti. Dětem pomáhá znovu získat morální vědomí tím, že poukazuje na krutost zavržení jednoho z rodičů, a připomíná jim, že v době, kdy ještě rodiče žili spolu, by takové urážlivé chování nikdy nebylo tolerováno.“¹⁰¹

4.5.4 Výběr terapeuta

Při výběru terapeuta je důležité nejen vzdělání, ale také zkušenost, kterou s PAS má. „Terapie s programovanými dětmi a jejich rodiči je složitá odborná oblast, která vyžaduje specializované dovednosti, znalosti a zkušenosti.“¹⁰² Nejlépe je si opatřit doporučení od důvěryhodných lidí, kteří vědí o terapeutech zabývajících se podobnými situacemi, jako je PAS a je o nich známo, že pracují kvalitně.

„Programující rodič si často volí terapeuta, se kterým vytvoří koalici a v situaci, kdy se tento terapeut setká s rodičem zvrhovaným, bude se typicky projevovat nepřátelsky a bez pochopení.“¹⁰³

⁹⁷ Warshak, R. A. *Rozvodové jedy*, s. 315.

⁹⁸ Srov. Gardner, R. A. *Therapeutic Interventions For Children with Parental Alienation Syndrome*, s. 48 – 55.

⁹⁹ Srov. Warshak, R. A. *Rozvodové jedy*, s. 315.

¹⁰⁰ Srov. Gjuríčová, Š., Kubička, J. *Rodinná terapie*, s. 146.

¹⁰¹ Warshak, R. A. *Rozvodové jedy*, s. 316.

¹⁰² Warshak, R. A. *Rozvodové jedy*, s. 319.

¹⁰³ Srov. Gardner, R. A. *Therapeutic Interventions For Children with Parental Alienation Syndrome*, s. 45 – 55.

Dobrý terapeut by měl umět reagovat na odlišnou vývojovou úroveň, jazykovou a celkovou společenskou kompetenci dítěte. Velmi důležité je, aby dokázal rozpoznat zavržení od ostatních případů, a také aby chápal důležitost vztahu a vazeb mezi rodičem a dítětem.

4.5.5 Počet terapeutů

Před začátkem terapie je důležité se rozhodnout, zda se využije služeb jednoho terapeuta pro všechny členy rodiny nebo bude každý rodinný příslušník docházet k jinému odborníkovi.¹⁰⁴ E. Bakalář (2006) uvádí, že: „Pokud v některé fázi oba rodiče a dítě přistoupí na rodinnou psychoterapii, měl by ji řídit jeden terapeut (případně dvojice terapeutů, muž a žena), obeznámený s problematikou SZR.“¹⁰⁵

4.5.5.1 Jeden terapeut

Má-li terapeut zprávy jen z jednoho zdroje, může snadno ztratit objektivitu a přijímat zkreslené názory svého klienta (viz. výše). Nastane-li taková situace, přispěje terapeut spíše ke zhoršení zpřetrhaných rodinných vztahů než k jejich zlepšení. Pracuje-li terapeut s celou rodinou, je jen malá pravděpodobnost, že se nechá oklamat nepravdivými výpověďmi jednotlivých členů rodiny. Navíc je naděje, že si terapeut jasně uvědomí, jakým způsobem každá osoba k problému přispívá.¹⁰⁶

Úkolem terapeuta je pochopit stanoviska zúčastněných a ke všem členům rodiny se podle toho chovat. Důležité ale je, aby zároveň prosazoval změny v postojích a zdravější fungování rodiny.¹⁰⁷

„Když terapeut vede společná sezení s různými členy rodiny, může terapie uváznout na mrtvém bodě. Minimálně jeden z účastníků může být zklamán, že se terapeut více nesnažil obhajovat jeho postoje.“¹⁰⁸ Rovnováha, kterou musí terapeut v průběhu terapie udržovat, je velmi křehká, musí si udržovat pozitivní vztah s dětmi i oběma rodiči. Pokud je však programující rodič příliš rigidní, nemá práce s rodinou vůbec žádný smysl a je vhodné práci s rodinou ukončit a zvolit jiný způsob nápravy PAS.

¹⁰⁴ Srov. Warshak, R. A. *Rozvodové jedy*, s. 332.

¹⁰⁵ Bakalář, E. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, s. 49.

¹⁰⁶ Srov. Gardner, R. A. *Therapeutic Interventions For Children with Parental Alienation Syndrome*, s. 45 – 55.

¹⁰⁷ Srov. Vymětal, J. *Obecná psychoterapie*, s. 272.

¹⁰⁸ Warshak, R. A. *Rozvodové jedy*, s. 332.

4.5.5.2 Více terapeutů

Jestliže pracuje s jednou rodinou více terapeutů, je vhodnější, aby byli součástí jedné instituce nebo byli blízcí profesní kolegové. Komunikace mezi nimi pak není tolik problematická. Velkou výhodou je, když spolu terapeuti pracují již delší dobu, jsou potom vnímavější ke vzájemné zpětné vazbě.

R. A. Warshak a jeho manžela zavedli model, který využívá předností obou přístupů. Jeden terapeut či více a zároveň minimalizuje jejich nedostatky. Na začátku se každý z nich setká s jedním ze členů rodiny a poté si terapeutickou práci rozdělí.¹⁰⁹ „Někteří rodinní příslušníci absolvují terapii s mou manželkou a jiní se mnou. Obvykle je to tak, že jeden z nás se věnuje jednomu z rodičů, druhý druhému rodiči a dětem. Když se rodiče setkávají na společných sezeních, jsou přítomni oba terapeuti. Rodiče uklidňuje, že mají na společných sezeních svého terapeuta; cítí tak, že tam mají svého spojence. Pravděpodobnost, že jeden z nich odejde ze společného sezení s pocitem, že neměl potřebnou podporu, je mnohem menší než v případě, že se sezení účastní pouze jeden terapeut. Rodiče ovšem nemohou ani jednoho z nás zmanipulovat tak, abychom přijali jejich zkreslené vnímání reality, protože máme dostatek příležitostí k tomu, abychom o svých dojmech z celé rodiny diskutovali. Terapie tak má výhody několika terapeutů, ale zároveň ušetří náklady na to, že by každý člen rodiny musel platit vlastního odborníka.“¹¹⁰

Otázka o počtu terapeutů je věcí každé rodiny. Každé rodině vyhovuje jiný počet terapeutů. Tuto otázku je třeba vyřešit ještě před samotným začátkem celého terapeutického procesu a je možné se o tom vždy s odborníky poradit.

4.5.6 Reintegrační centrum

„Nejúčinnější terapeutickou možností je omezení vlivu programujícího rodiče, což může učinit pouze soud.“¹¹¹ „Počátek terapeutického opatření s užitím reintegračního centra bývá dramatický.“ „Programující rodič „řadí“, programované dítě v centru také.“¹¹² Ve většině případů to bývá farma na venkově, dobře izolovaná od okolních vlivů. Zavržený rodič do farmy přichází také, je proškolený, internovaný a nevтіrající se dítěti. Je předvídatelné, že z počátku bude dítě svého zavrženého rodiče urážet, ponižovat, později přejde k běžnému negativismu, pak k „lhostejnosti.“ Ještě později přejde k okoukávání a pak již jen k hraným projevům odtazení. Během společného působení v reintegračním centru postupně dochází

¹⁰⁹ Srov. Warshak, R. A. *Rozvodové jedy*, s. 334.

¹¹⁰ Warshak, R. A. *Rozvodové jedy*, s. 334.

¹¹¹ Bakalář, E. *Rozvodová témata a moderní psychologie*, s. 50.

¹¹² Bakalář, E. *Hledání cesty zavrženého rodiče k dítěti*, s. 26.

ke společným činnostem (např. příprava jídla, sportování apod.).¹¹³ „Napětí ustoupí, komunikace se normalizuje a nakonec vyplavou dosud potlačené a vytěsňené pozitivní city dítěte k rodiči.“¹¹⁴

„Dítě je pak terapeutem přiměřeně poučeno o situaci. Vztah k programujícímu rodiči se obvykle nezhorší, ale vyzraje: Dítě bývá k programujícímu rodiči chápavější a k programování více imunní.“¹¹⁵

„Původně černobílý vztah k rodičům se znormalizuje, stane se vyrovnanějším, více realistickým s možností dalšího růstu korelace.“¹¹⁶

4.5.6.1 Reintegrační centrum v českých podmínkách

„V našich podmínkách se jeví jako vhodné a nejsnáze uskutečnitelné, využít pro potřeby reintegračního centra samostatný objekt přiměřené kapacity, kde by bylo možné turnusové ubytování klientů (zavrženého rodiče s dítětem či dětmi) i terapeutická práce a servisní činnosti (vaření, úklid). Vhodným objektem může být např. bývalá školka, či jiný, větší dům se zahradou. V blízkosti by měla být k dispozici škola, kam by děti ve školním věku docházely, pokud by se neúčastnily nějaké náhradní školní výuky přímo v reintegračním centru.“¹¹⁷

V České republice, se i přes snahu některých odborníků angažovaných v této problematice, nedaří reintegrační centrum vytvořit.¹¹⁸

4.5.7 Zástupní deprogramovací procedura

„Další terapeutickou možností je užití tzv. zástupní deprogramovací procedury (Vicarious deprogramming procedure) v rámci ambulantní praxe.“¹¹⁹ Tato možnost je využívána v případě, že terapeut nemá přístup k programujícímu rodiči a ani k programovanému dítěti. Někdy se stává, že jeden z výše jmenovaných se k terapii nakonec také připojí.¹²⁰

„Zavržený rodič je podrobněji instruován i cvičen v tom, jak reagovat, co říkat, co dělat a co nedělat, dojde-li k setkání s dětmi.“¹²¹ Například: „Nedávejte se ponižovat od dětí.“

¹¹³ Bakalář, E. Hledání cesty zavrženého rodiče k dítěti, s. 27.

¹¹⁴ Bakalář, E. Hledání cesty zavrženého rodiče k dítěti, s. 27.

¹¹⁵ Spravedlnost dětem, *Reintegrační centrum pro diagnostiku a terapii syndromu zavrženého rodiče*, Dostupné na: <<http://www.iustin.cz/art.asp?art=258>>.

¹¹⁶ Bakalář, E. Hledání cesty zavrženého rodiče k dítěti, s. 27.

¹¹⁷ Spravedlnost dětem, *Reintegrační centrum pro diagnostiku a terapii syndromu zavrženého rodiče*, Dostupné na WWW: <<http://www.iustin.cz/art.asp?art=258>>.

¹¹⁸ Srov. Spravedlnost dětem, *Reintegrační centrum pro diagnostiku a terapii syndromu zavrženého rodiče*, Dostupné na WWW: <<http://www.iustin.cz/art.asp?art=258>>.

¹¹⁹ Bakalář, E. Hledání cesty zavrženého rodiče k dítěti, s. 27.

¹²⁰ Srov. Bakalář, E. *Syndrom zavrženého rodiče*. Dostupné na WWW: <<http://www.iustin.cz/art.asp?art=138>>.

¹²¹ Bakalář, E. Hledání cesty zavrženého rodiče k dítěti, s. 27.

„Jednejte tak, jak by jednali normální zdraví rodiče s takovým nepříjemným chováním.“
„Nechť jsou děti vzteklé. Aspoň budou mít pro vás více respektu a vy budete mít více respektu pro sebe.“¹²²

Jiné instrukce s týkají procedur, jež mají posílit svědomí dítěte a také vyvolat pocity viny za chování, při němž někomu druhému vědomě ubližují. Důležité je upozornit zavrženého rodiče, aby nekritizoval programujícího rodiče před dětmi. Veškerá kritika má být případně pronesena objektivně a klidně.¹²³

4.6 Změna péče

V situaci, kdy se jeden z rodičů protíví rozhodnutí soudu a brání ve styku s dítětem druhému rodiči, má zákon několik možností, jak se tomuto jednání rodiče bránit. Jedním z těchto způsobů je změna péče, kdy soud rozhodne o svěření dítěte do péče druhého rodiče. Bohužel se tato varianta používá velmi zřídka, sociální pracovníci se, až na výjimky, omezují na ústní domluvu povinnému rodiči.¹²⁴

Když se na tuto variantu podíváme podrobněji a představíme-li si jak celá kauza probíhá, uvědomíme si, že to pro dítě musí být značně stresující a zatěžující a to natolik, že může dojít až k značné traumatizaci. Dítě, které je systematicky a dlouhodobě programováno proti druhému rodiči, pociťuje k němu nenávisť a vztek, musí bez jakýchkoliv námitek přejít k tomuto rodiči. Situace předání dítěte je velmi emocionální a často se neobejde bez hysterických scén a pláče na straně dítěte.¹²⁵

5 Psychosociální dopady na účastníky PAS

5.1 Dopady na dítě

„Syndrom zavrženého rodiče je rizikový jak pro současný psychosomatický vývoj dítěte, tak také pro jeho budoucí život a vztahy.“¹²⁶

¹²² Bakalář, E. Hledání cesty zavrženého rodiče k dítěti, s. 27.

¹²³ Srov. Bakalář, E. Hledání cesty zavrženého rodiče k dítěti, s. 27.

¹²⁴ Srov. Černá, P. *Rozvod, otcové a děti*, s. 44 – 45.

¹²⁵ Šulěřová, K. pers. com. 2. 4. 2007.

¹²⁶ Gjuríčová, Š. *Syndrom zavrženého rodiče?*, Dostupné na WWW: <http://www.rodinnaterapie.cz/index.php?page=zavrzenyrodic>.

„Děti nejvíce potřebují jistotu ve vztazích ke svým lidem.“¹²⁷ Pokud se však dítě nachází v situaci, kdy je popuzováno a programováno proti jednomu ze svých rodičů, tuto jistotu ztrácí. „Svou volbou si pak zajišťuje jistotu alespoň jednoho vztahu.“¹²⁸ V tomto případě „dítě ztrácí téměř vše, co s druhým rodičem souvisí“.¹²⁹ „Dítě se stává polosirotkem.“¹³⁰ Ztráty se týkají výchovného a vzdělávacího působení, hmotných statků apod. „Dítě ztrácí potřebu modelu vhodného, slušného řešení mezilidských konfliktů, potřebu mužského a ženského vzoru a zkušenosti rodinného života.“¹³¹

V psychosociální oblasti se narušuje vývoj sexuální identity, dochází ke zpomalení a deformacím. „Dítěti je odebrán vhodný, tolik potřebný model k převzetí sexuální identity a role.“¹³² V případě, že programátorem je matka dochází u chlapců někdy až k nevratnému poškození. V případě dívek je to tak, že jim je ztížena volba budoucího partnera. V případě programátora otce, je tomu naopak.¹³³

„V důsledku dlouhého trvání rozpadu rodin s četnými, někdy překvapivými výkyvy pozitivním i negativním směrem, se u řady dětí objevují neurotické reakce nebo nežádoucí změny chování. U chlapců i děvčat se často zhoršuje školní výkonnost. Mezi neurotickými reakcemi děvčat a chlapců je rozdíl nejčastěji v tom, že děvčata jsou více stažena do sebe, jsou plativá a depresivní. Chlapci reagují rebelským chováním, snahou přitahovat na sebe pozornost, chovat se „silácky“. U mladistvých pak může takové chování přerůst v chování asociální, spojené s členstvím v různých partách, užíváním drog a hraním hazardních her.“¹³⁴

Dále dochází u dítěte k narušení přirozeného vztahu k autoritám.¹³⁵ Snižuje se jeho schopnost sociální diferenciaci. Jeho reakce k dospělým osobám je v černo-bílém vidění. Ztrácí přirozenou část své identity, poněvadž „ze strany zavrženého rodiče ztratí polovinu informací o tom odkud pochází, jaké má předky, co dělali, čím vynikli apod.“¹³⁶ Dítě, které milovalo oba rodiče, projde zkušeností, která je hluboce ovlivní, začne se vytvářet falešné já, nepravé a zdeformované jádro vlastní osobnosti, které je celoživotně ovlivní.¹³⁷

¹²⁷ Matějček, Z. *Co děti nejvíc potřebují*, s. 9.

¹²⁸ Gjuríčová, Š. *Syndrom zavrženého rodiče?*, Dostupné na: <<http://www.rodinnaterapie.cz/index.php?page=zavrzenyrodic>>.

¹²⁹ Bakalář, E. *Syndrom zavrženého rodiče*, s. 28.

¹³⁰ Jedlička, J. *Syndrom zavrženého rodiče*, Dostupné na: <<http://www.iustin.cz/art.asp?art=195>>.

¹³¹ Bakalář, E. *Průvodce otcovstvím*, s. 116.

¹³² Bakalář, E. *Syndrom zavrženého rodiče*, s. 28.

¹³³ Srov. Bakalář, E. *Syndrom zavrženého rodiče*, s. 28.

¹³⁴ Dunovský, J., Dytrych, Z., Matějček, Z. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*, s. 155.

¹³⁵ Srov. Jedlička, J. *Syndrom zavrženého rodiče*, Dostupné na WWW: <<http://www.iustin.cz/art.asp?art=195>>.

¹³⁶ Bakalář, E. *Syndrom zavrženého rodiče*, s. 28.

¹³⁷ Srov. Bakalář, E. *Syndrom zavrženého rodiče*, Dostupné na WWW: <<http://www.iustin.cz/art.asp?art=138>>.

5.2 Dopady na zavrženého rodiče

Zavržený rodič nese velmi těžce ztrátu možnosti podílet se na výchově vlastního dítěte, předávat mu zkušenosti, trávit s ním volný čas, být s ním v pravidelném kontaktu. Tato ztráta se dá přirovnat ke smrti dítěte. Rozdíl je však v tom, že pokud dítě zemře, rodič jistou dobu truchlí, ale nakonec se se ztrátou vyrovná a bolest ustoupí. V případě PAS je to však jinak. Rodič ví, že jeho dítě žije, ale nemůže k němu a o to je jeho bolest ještě těžší.¹³⁸

Tito rodiče jsou takovouto ztrátou svého dítěte těžce zasaženi. Někteří se po určité době snaží založit novou rodinu a začít žít „od začátku“. Výjimkou však nejsou ani rodiče, kteří svůj stesk ventilují prostřednictvím alkoholu, práce, hazardních her apod.

Pokud rodič ztratil veškeré síly bojovat o své dítě, je důležité, aby si našel nový smysl života a začal se realizovat v jiné oblasti než je rodičovská role. Což může být pro takového člověka značně obtížné, ne-li nemožné. Někteří zavržení rodiče vyčkávají, až jejich dítě dospěje a věří, že jako dospělý člověk bude se svým rodičem chtít mluvit. Ne vždy se však tato mnohaletá naděje stane skutečností.¹³⁹

5.3 Dopady na programujícího rodiče

Tím, že se programujícímu rodiči podařilo zpřetrhat všechny svazky dítěte s druhým rodičem a jeho rodinou, si tento rodič kompenzuje své sebevědomí a narcistické rysy své povahy.¹⁴⁰

Vztahem k dítěti si někteří rodiče řeší vlastní partnerský vztah – většinou však neúspěšně. Dítěti dávají vše a věří, že jim to jednou vše vrátí. Opačným případem je strach ze zanedbávání dítě, z vědomí odpovědnosti, které na tomto rodiči spočívá nebo také z přílišné vázanosti na to „co mu zbylo“, „co je mu vším“. Dítě tak až přesycuje podněty a snaží se všemožně jeho vývoj uspíšit.¹⁴¹

Na druhou stranu se rodič, který má dítě ve své péči, musí mnohem více starat o to, aby dítěti zajistil určitou životní úroveň, což vede k většímu pracovnímu tempu, ke stresu a to má opět výrazný dopad na dítě.¹⁴²

¹³⁸ Srov. Warshak, R. A. *Rozvodové jedy*, s. 359.

¹³⁹ Srov. Gjuríčová, Š. *Syndrom zavrženého rodiče?*, Dostupné na: <http://www.rodinnaterapie.cz/index.php?page=zavrzenyrodic>.

¹⁴⁰ Bakalář, E. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, s. 46.

¹⁴¹ Klencová, A. *Výchova dítěte v neúplné rodině*, s. 18.

¹⁴² Warshak, R. A., *Revoluce v porozvodové péči o dítě*, s. 81.

6 Problematika PAS z pohledu práva

6.1 Práva dětí

Úmluva o právech dítěte byla Českou republikou ratifikována v roce 1991. „Podle této úmluvy je nutno zabezpečit dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, aby tyto názory mohlo svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se ho dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost, odpovídající jeho věku a úrovni. Za tímto účelem se dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo slyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se ho dotýká, a to buď přímo nebo prostřednictvím zástupce anebo příslušného orgánu.“¹⁴³

„Přestože platná legislativa je dostatečná, v praxi se někdy setkáváme s tendencí soudců, sociálních pracovníků, terapeutů i znalců, smířit se s rozšířenou sociální patologií zavrženosti jednoho z rodičů proto, „aby byl klid“.“¹⁴⁴ V situaci syndromu zavrženého rodiče je dítě poškozováno na svých základních lidských právech, které mu zaručuje Úmluva o právech dítěte a Zákon o rodině (§ 26 odst. 4 ZR).¹⁴⁵

Následně uvádím přehled možností současného právního řádu.¹⁴⁶

Právem a základní potřebou každého dítěte jsou pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči. (čl. 9 odst. Úmluvy o právech dítěte).¹⁴⁷ „S tímto problémem souvisí velmi časté zneužívání závislosti ze strany pečující osoby, které spočívá v tom, že tato osoba dítě popouzí proti rodičům či druhému rodiči.“¹⁴⁸

Soud může upravit styk dítěte s prarodiči a sourozenci, vyžaduje-li to zájem dítěte a poměry v rodině. (§ 27 odst. Zákona o rodině, § 176 odst. 1 o. s. ř.).¹⁴⁹

„Jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně narušena, může soud nařídít ústavní výchovu. (§ 46 odst. 1 zákona o rodině). Tento paragraf je možné využít pro umístění do reintegračního centra. Na psychické poškozování dítěte, které má programující rodič ve výchově, lze vztáhnout ustanovení § 215 trestního zákona o týrání svěřené osoby.“¹⁵⁰

¹⁴³ Smith, H. *Děti a rozvod*, s. 167.

¹⁴⁴ Bakalář, E. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, s. 53.

¹⁴⁵ Srov. Jedlička, J. *Syndrom zavrženého rodiče*, Dostupné na: <<http://iustin.cz/art.asp?art=195>>

¹⁴⁶ Srov. Bakalář, E. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, s. 53.

¹⁴⁷ Srov. Úmluva o právech dítěte, Dostupné na WWW: <<http://www.detskaprava.cz/soubory/umluva.pdf>>.

¹⁴⁸ Vejvalková, Z. *Právo dětí vyrůstat ve své vlastní rodině nebývá respektována*, s. 21.

¹⁴⁹ Srov. Zákon o rodině, č. 94/1963 Sb. Dostupné na WWW: <<http://zakony-online.cz/?s15&q15=all>>.

¹⁵⁰ Bakalář, E. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, s. 53.

6.2 Práva rodiče

Také rodiče mají svá práva, která se týkají vztahu k vlastnímu dítěti. To, že tato práva rodiče mají, vědí oba moc dobře a často se jich domáhají „za každou cenu“. Zákon o rodině říká, že i po rozvodu jsou rodiče odpovědní za řádnou výchovu svých dětí, tzn., že i když rodič nemá dítě po rozvodu ve své péči, neznamená to, že by z ní byl vyňat.¹⁵¹ Právní řád ČR poskytuje rodičům následující možnosti:

„Rodičovská zodpovědnost je souhrn práv a povinností při péči o nezletilé dítě (jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj), při zastupování nezletilého dítěte, při správě jeho jmění (§ 31 odst. 1 zákona o rodině).“¹⁵²

„Úkolem rodiče, který nezletilé dítě vychovává, je mj., aby se zřetelem k zájmu dítěte na prospěšném styku s druhým rodičem, vytvářel příznivé podmínky ke styku tohoto rodiče s dítětem, a to hlavně vedením dítěte ke správnému vztahu k tomuto rodiči.“ (judikát R96/67).¹⁵³

„Bránění oprávněnému rodiči ve styku s dítětem, pokud je opakovaně bezdůvodné, je považováno za změnu poměrů, vyžadující nové rozhodnutí o výchovném prostředí“ (§ 27 odst. 2 zákona o rodině).¹⁵⁴

„Opatření, kterými se omezuje rodičovská zodpovědnost, může učinit jedině soud“ (§ 42 zákona o rodině).¹⁵⁵

„Maření styku dítěte s druhým rodičem, pokračující i přes pravomocně uložené pokuty v občanském soudním řízení, může být kvalifikováno jako trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí.“ (§ 171 odst. 3 trestního zákona).¹⁵⁶

Jestliže programující rodič křivě obviní druhého z týrání nebo pohlavního zneužívání, dopouští se trestného činu křivého obvinění podle § 174 trestního zákona. Pokud programující rodič sděluje nepravdivé údaje, způsobí narušení jeho rodinné vztahy, dopouští se trestného činu pomluvy podle § 206 trestního zákona. I rozvedený rodič jako zákonný zástupce dítěte může odebrat souhlas k terapii (tzv. negativní revers podle § 23 zákona č. 20/1966), např. u dětského lékaře nebo psychologa.¹⁵⁷

V případě lékařů (psychologů), vydávajících rodičům neproověřené nebo neodborné potvrzení o tom, že není vhodné, aby se dítě stýkalo s druhým rodičem, lze uplatnit nový

¹⁵¹ Srov. Matějček, Z., Dytrych, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*, s. 47.

¹⁵² Zákon o rodině, č. 94/1963 Sb. Dostupné na WWW: <<http://zakony-online.cz/?s15&q15=all>>.

¹⁵³ Bakalář, E. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, s. 53.

¹⁵⁴ Zákon o rodině, č. 94/1963 Sb. Dostupné na WWW: <<http://zakony-online.cz/?s15&q15=all>>.

¹⁵⁵ Zákon o rodině, č. 94/1963 Sb. Dostupné na WWW: <<http://zakony-online.cz/?s15&q15=all>>.

¹⁵⁶ Bakalář, E. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, s. 53.

¹⁵⁷ Bakalář, E. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, s. 53.

§ 175 b) trestního zákona, který umožňuje odsoudit lékaře nebo jinou způsobilou osobou, která vystaví nepravdivou nebo hrubě zkreslenou lékařskou zprávu (posudek, nález), aby jí bylo užito v trestním nebo občanském soudním řízení.¹⁵⁸

¹⁵⁸ Bakalář, E. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, s. 53 – 54.

7 Cíl práce a hypotézy

7.1 Cíl práce

Cílem práce je zjistit jakým způsobem se tématu syndromu zavrženého rodiče věnují vybrané rodinné a manželské poradny a jim podobná zařízení a jakou metodu terapie PAS používají.

7.1.1 Dílčí cíle

Dílčími cíly této práce je zjistit a ověřit určitá fakta, která se okolo tohoto tématu v odborné literatuře objevují a to, zda je zpravidla programujícím rodičem matka, jak dlouho probíhá terapie, na čem závisí a jaká je její úspěšnost. Kolik odborníků se tomuto tématu v zařízení věnuje, jaké pohlaví dítěte je častěji obětí programování a jak je s problematikou PAS seznámena odborná veřejnost.

7.2 Hypotézy

7.2.1 Hlavní hypotézy

H1- Terapií PAS se zabývá menšina zařízení, která pracují s rodinou v krizi.

H2 - Pracoviště zabývající se PAS v České republice nemají jednotný systém terapie.

7.2.1.1 Dílčí hypotézy

1. Programujícím rodičem bývá označována matka, otec naopak rodičem zavrženým.
2. S obětí PAS pracuje zařízení 6,1 – 12 měsíců.
3. PAS se v zařízení zabývá jeden odborník.
4. Úspěšnost terapie není dosud známá a závisí na motivaci programujícího rodiče.
5. Odborná veřejnost je seznámena s problematikou PAS nedostatečně.

8 Metodologie

8.1 Popis metody

Ke zjištění cílů bakalářské práce byla použita metoda pilotáže, která se uskutečňovala technikou dotazníku. Byl použit jeden dotazník (viz. Příloha 1), který byl anonymní

a obsahoval 13 otázek, které byly uzavřené a polootevřené. Polootevřené otázky doplňovaly stručné odpovědi.

8.2 Sběr dat

Sběr dat probíhal formou dotazníků rozeslaných emailovou poštou. Na vyplnění měly dotazované poradny 30 dní. Týden před uplynutím doby, kterou měly poradny na vyplnění, byla rozeslána urgence poradnám, které dosud nevrátily vyplněný dotazník.

8.3 Základní soubor

Základní soubor tvoří rodinné a manželské poradny a jejich činnosti podobná zařízení v ČR, které se ve svém poslání a nabízených službách prezentují prací s rodinnou v krizi.

8.4 Výzkumný soubor

Osloveny byly všechny poradny, jejichž kontakty a informace o nich, byly dohledatelné na internetu a v odkazu „důležité adresy“ v knize R. A. Warshaka „Rozvodové jedy“.

Z celkového počtu 24 rozeslaných dotazníků, se 2 vrátily prázdné s omluvou, že se problematice PAS nevěnují, 3 dotazníky se vrátily z části vyplněné, 2 zcela vyplněné a 17 se jich nevrátilo vůbec.

Výzkumný soubor tvoří 7 poraden.

9 Výsledky

7 poraden, které tvoří výzkumný soubor, jsem si pracovně označila Poradna A až G. Z výsledků pilotáže vyplynuly následující skutečnosti:

9.1 Množství poraden zabývajících se syndromem zavrženého rodiče

Poradenství, diagnostiku i terapii poskytují 3 ze 7 poraden,

- 2 ze 7 poraden poskytují poradenství a terapii,
- 2 ze 7 poraden se této problematice nevěnují (viz. tab. 3).

Tabulka 3 – Poradny zabývající se PAS

	Poradna A	Poradna B	Poradna C	Poradna D	Poradna E	Poradna F	Poradna G
Poradenství	ano	ano	ano	ano	ano	nevěnují se	nevěnují se
Diagnostika	ne	ano	ano	ano	ne	nevěnují se	nevěnují se
Terapie	ano	ano	ano	ano	ano	nevěnují se	nevěnují se

Zdroj: Vlastní pilotáž.

9.2 Používaná metoda terapie PAS

Mediaci jako metodu terapie PAS používají 3 ze 7 poraden,

- 2 ze 7 poraden používá rodinnou terapii,
- 1 ze 7 poraden používá kognitivně behaviorální terapii a Rogersovu terapii,
- 2 ze 7 poraden se problematikou PAS nezabývají (viz. tab. 4).

Tabulka 4 – Používané metody terapie

	Poradna A	Poradna B	Poradna C	Poradna D	Poradna E	Poradna F	Poradna G
Mediace	ne	ano	ano	ne	ano	x	X
KBT	ne	ne	ne	ano	ne	x	x
Rogersova terapie	ne	ne	ne	ano	ne	x	x
Rodinná terapie	ano	ano	ne	ne	ne	x	x

Zdroj: Vlastní pilotáž.

9.3 Doba trvání práce s oběťmi PAS

Nejčastěji uváděnou délkou práce s účastníky PAS je 6,1 – 12 měsíců, což uvedly 2 ze 7 poraden,

- 2 ze 7 poraden uvedly, že je to velmi individuální,
- 1 ze 7 poraden uvedla, že se účastníky PAS pracuje 1 – 6 měsíců,
- 2 ze 7 poraden se problematikou PAS nezabývají (viz. tab. 5).

Tabulka 5 – Doba trvání práce s účastníky PAS

	Poradna A	Poradna B	Poradna C	Poradna D	Poradna E	Poradna F	Poradna G
1 - 6 měsíců	ano					x	x
6,1 - 12 měsíců		ano		ano		x	x
déle než rok						x	x
déle než 2 roky						x	x
individuálně			ano		ano	x	x

Zdroj: Vlastní pilotáž.

9.4 Pohlaví a počet odborníků v poradnách zabývajících se PAS

Nejvyšší počet odborníků v jedné poradně je 9 žen a 2 muži, přičemž terapii poskytují odborníci obou pohlaví,

- v 1 ze 7 poraden se zabývá PAS 1 žena a 2 muži a terapii poskytuje žena i muž,
- ve 2 ze 7 poraden se zabývá PAS 1 muž a terapii poskytuje taktéž pouze muž,
- v 1 ze 7 poraden se PAS zabývají 3 ženy a 1 muž, terapii poskytuje žena i muž,
- 2 ze 7 poraden se problematikou PAS nezabývají (viz. tab. 6).

Tabulka 6 – Počet odborníků na PAS v poradnách

	Poradna A	Poradna B	Poradna C	Poradna D	Poradna E	Poradna F	Poradna G
Ženy	0	2	9	0	3	x	x
Muži	1	1	2	1	1	x	x
Terapeut	muž	žena i muž	žena i muž	muž	žen i muž	x	x

Zdroj: Vlastní pilotáž.

9.5 Pohlaví programujícího rodiče

Za častěji programujícího rodiče uvedly 2 ze 7 poraden matku,

- 2 ze 7 poraden uvedly, že je procentuální zastoupení programujícího rodiče stejné, jak u mužů, tak u žen,
- 1 ze 7 poraden si takovouto statistiku nevede,
- 2 ze 7 poraden se problematikou PAS nezabývají (viz. tab. 7).

Tabulka 7 – Programující rodič

	Poradna A	Poradna B	Poradna C	Poradna D	Poradna E	Poradna F	Poradna G
"programujících" otců	40 %	x	40 %	10 %	0 %	x	x
"zavržených" matek	10 %	x	10 %	5 %	0 %	x	x
"programujících" matek	40 %	x	40 %	70 %	100 %	x	x
"zavržených" otců	10 %	x	10 %	15 %	0 %	x	x

Zdroj: Vlastní pilotáž.

9.6 Pohlaví dítěte, jako častější oběti programování

Dívky byly uvedeny jako oběti programování 2 ze 7 poraden,

- 1 ze 7 poraden uvedla, že obětí programování je častěji chlapec (syn),
- 2 ze 7 poraden na tuto otázku neodpověděly, protože si nevedou takovouto statistiku,
- 2 ze 7 poraden se problematikou PAS nezabývají (viz. tab. 8).

Tabulka 8 – Oběť programování

	Poradna A	Poradna B	Poradna C	Poradna D	Poradna E	Poradna F	Poradna G
Dívek	60 %	x	40 %	70 %	x	x	x
Chlapců	40 %	x	60 %	30 %	x	x	x

Zdroj: Vlastní pilotáž.

9.7 Úspěšnost terapie PAS

Nejvyšší úspěšnost terapie byla uvedena 70 % (z 9 případů) a to v souvislosti s tím, že důležitými činiteli úspěšnosti jsou vzájemná důvěra, snaha spolupracovat, respektovat domluvená pravidla a spolupráce všech zúčastněných.

- 10 % úspěšnost (z 39 případů) byla uvedena naopak jako nejnižší a jako důležitý činitel úspěšnosti byly uváděny motivace zúčastněných ke spolupráci s poradnou a normalita struktury osobnosti klientů,
- 2 ze 7 poraden se problematikou PAS nezabývají (viz. tab. 9).

Tabulka 9 - Úspěšnost terapie PAS

	Počet případů	Úspěšnost	Na čem závisí úspěšnost
Poradna A	9	70 %	vzájemná důvěra, snaha spolupracovat, respektovat domluvená pravidla, spolupráci všech zúčastněných
Poradna B	150	30 %	motivace klientů, zvládnutý psychický rozvod, perspektivy dalšího soužití, osobnostní předpoklady rodičů
Poradna C	39	10 %	motivace zúčastněných ke spolupráci s poradnou a na normalitě struktury osobnosti klientů
Poradna D	60	50 %	sebereflexe rodičů a poté dětí
Poradna E	x	x	dobrá vůle a ochota obou rodičů k dohodě a jejich trpělivost při naslouchání přání svých dětí
Poradna F	x	x	x
Poradna G	x	x	x

Zdroj: Vlastní pilotáž.

9.8 Seznámenost odborné veřejnosti s problematikou PAS

Že je odborná veřejnost s problematikou PAS seznámena dobře si uvedly 3 ze 7 poraden,

- 2 ze 7 poraden uvedly, že je odborná veřejnost s PAS seznámena špatně,
- 2 ze 7 poraden se problematikou PAS nezabývají (viz. tab. 10).

Tabulka 10 - Seznámenost odborné veřejnosti s PAS

	Poradna A	Poradna B	Poradna C	Poradna D	Poradna E	Poradna F	Poradna G
Velmi dobře						x	x
Dobře		ano	ano		ano	x	x
Špatně	ano			ano		x	x
Velmi špatně						x	x

Zdroj: Vlastní pilotáž.

9.9 Souhrnné výsledky

Z výsledků dotazníků vyplynuly tyto skutečnosti:

- Syndromu zavrženého rodiče se věnuje většina poraden,
- mediace je v ČR nejčastěji používanou metodou terapie PAS,
- doba práce s oběťmi PAS se nejčastěji pohybuje v rozmezí 6,1 – 12 měsíců, ale záleží také individuálně na každém případě,
- odborníci zabývající se PAS jsou většinou ženy, a terapii poskytuje žena i muž s odborným vzděláním,
- programujícím rodičem je častěji matka,
- nelze určit, které pohlaví dítěte je častěji obětí programování,
- úspěšnost terapie se pohybuje pod úrovní 40 % a závisí především na motivaci účastníků PAS,
- odborná veřejnost je seznámena s PAS dobře (viz. Příloha 3).

10 Diskuze

Hlavní hypotéza H1 se nepotvrdila, protože většina zařízení, která byla oslovena a na dotazník odpověděla uvedla, že terapii PAS poskytují (viz. tab. 3). Tato hypotéza byla stavěna na základě mé vlastní zkušenosti v některých zařízeních a institucích, které se věnují práci s rodinou v krizi (např. OSPOD, SVP).

Hlavní hypotéza H2 se naopak potvrdila, jak z výše uvedených výsledků vyplývá, každé zařízení používá jinou metodu terapie (viz. tab. 4). Některá zařízení sice používají shodné metody jako například mediaci nebo systemickou rodinnou terapii, avšak není to jednotné ve všech zařízeních.

Nejčastěji používanou metodou terapie PAS je mediace, kterou také uvádí jako možnou metodu řešení PAS také Bakalář¹⁵⁹. Tato metoda se zdá být jako způsob řešení PAS, na první pohled velmi zajímavá a v určitých případech zřejmě i účinná. Podle mého názoru však k řešení PAS není zcela vhodná, protože jak uvádí R. A. Gardner: „U syndromu zavrženého rodiče připadá v úvahu psychoterapie celé rodiny, nikoli jejích jednotlivých členů.“¹⁶⁰ Z toho tedy vyplývá, že mediace by se měly účastnit také děti, což je v rozporu s tím, co uvádí Holá a to, že „děti bývají (k mediaci) přizvány až v okamžiku, kdy jsou jim rodiče již schopni společně představit některá konstruktivní řešení situace.“¹⁶¹ Tímto se tedy mediace, jako jeden z možných způsobů nápravy PAS, nezdá být vhodná. Důvod proč tuto metodu dané zařízení volí může být ten, že se v poslední době mediace stává velmi rozšířenou a používanou metodou řešení nejrůznějších sporů, na jejichž vyřešení mají její účastníci zájem.¹⁶² V úspěšnosti terapie se však mediace v problematice PAS příliš neosvědčuje, jak je patrné z výsledků (10 % a 30 %).

Systemická rodinná terapie, se jeví být již mnohem vhodnější, než mediace. Tato metoda, již splňuje podmínky, které uvádí Gardner, že se terapie musí účastnit celá rodina, tzn. rodiče, děti, případně i širší příbuzenstvo.¹⁶³ Je velmi pravděpodobné, že volba této terapie velmi úzce souvisí také s úspěšností terapie, kterou poradna, jež tuto metodu používá, má nejvyšší (70 %).

Rogersova a kognitivně behaviorální terapie jsou spíše individuální, než-li skupinové. Z toho se tedy dá odvodit, že pro terapii PAS nejsou příliš vhodné. Zařízení, které je však používá, vykazuje 50 % úspěšnost terapie, což není zdaleka zanedbatelné. Za určitých

¹⁵⁹ Bakalář, E. Rozvodová problematika a moderní psychologie, s. 99.

¹⁶⁰ Gardner, R. A. *Syndrom zavrženého rodiče*, str. 97.

¹⁶¹ Holá, L. *Mediace*, str. 140.

¹⁶² Srov. Řešení sporů, *Mediace u nás a ve světě*, Dostupné na WWW: <<http://www.resenisporu.cz/>>.

¹⁶³ Gardner, R. A. *Syndrom zavrženého rodiče*, s. 97.

okolností se tyto metody totiž dají použít a to v případě, jak uvádí Bakalář, kdy klasická terapie není možná. Zavrňovaný rodič dochází na setkání s terapeutem, se kterým hovoří a hledají vhodná řešení a způsob, jak alespoň na minimální úrovni zachovat vztah s dítětem. Celý tento proces je však velmi náročný a nelze předem určit, jaký výsledek bude mít. Tento již zmiňovaný způsob práce se zavrňovaným rodičem vzniká v případech, kdy terapeut nemá přístup k programujícímu rodiči ani k programovanému dítěti.¹⁶⁴

Úspěšnost celé terapie je závislá nejen na volbě správné metody terapie, ale také na terapeutovi, jak uvádí Warshak¹⁶⁵. Je dobré opatřit si doporučení od důvěryhodných lidí, kteří vědí o terapeutech, kteří pracují s rodinami v podobných situacích.¹⁶⁶ Z pilotáže však převažuje spíše fakt, že zařízení přenášejí odpovědnost za úspěšnost terapie na rodiče (viz. tab. 9). Mluví o osobnostní struktuře, motivaci, důvěře, respektu apod., ale ani jedno zařízení nemluví o schopnostech a dovednostech terapeuta, který je z velké části zodpovědný za konečný výsledek celé terapie. Zdá se, že tato zařízení se snaží zbavit určité zodpovědnosti tím, že ji přesouvají na účastníky terapie a tak se zbavují břemene, které s sebou práce psychoterapeuta nese.

Důležitým prvkem terapie je také pohlaví a počet terapeutů. Warshak uvádí, že je mnohdy vhodnější, když terapii PAS poskytuje dvojice terapeutů - muž a žena. Zvyšuje se pak pravděpodobnost úspěšného řešení.¹⁶⁷ Ve výsledcích mé pilotáže se však tento fakt příliš neprojevil (viz. tab. 11). Úspěšnost terapie v případě, že ji poskytují páry, není vyšší než v případě, kdy ji poskytuje pouze jeden terapeut (viz. Příloha 3). Domnívám se, že zde skutečně záleží na schopnostech, dovednostech a zkušenostech daného terapeuta. Tímto se hypotéza potvrdila jen částečně. Část hypotézy, že úspěšnost terapie není dosud známá se nepotvrdila, protože většina zařízení uvedla alespoň přibližnou procentuální úspěšnost (70 %, 30 %, 10 %, 50 %). Druhá část hypotézy, že úspěšnost terapie závisí na motivaci rodiče se potvrdila, většina poraden uváděla především motivaci a následně další osobnostní rysy rodiče. O motivaci jako předpokladu úspěšnosti terapie mluví také Bakalář, který říká, že tuto motivaci v mnoha případech podněcuje až soud, například hrozbou o změně péče.¹⁶⁸

Hypotéza, že zařízení poskytují terapii PAS v rozmezí 6,1 – 12 měsíců se nepotvrdila. Výsledky jsou velmi vyrovnané a nelze z nich vyvodit jednoznačný závěr. Tomu také odpovídá to, o čem mluví Gjuričová: „Terapie PAS je velmi dlouhodobý proces, někdy se jako zázrakem stane, že k navázání kontaktu dojde během prvních setkání, ale je to spíše

¹⁶⁴ Bakalář, E. *Hledání cesty zavrženého rodiče k dítěti*, s. 27.

¹⁶⁵ Srov. Warshak, R. A. *Rozvodové jedy*, s. 319.

¹⁶⁶ Srov. Warshak, R. A. *Rozvodové jedy*, s. 319.

¹⁶⁷ Warshak, R. A. *Rozvodové jedy*, s. 334.

¹⁶⁸ Bakalář, E. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, s. 29 – 30.

výjimkou. Mnohem častěji je to podstatně složitější a tím i dlouhodobější záležitost a jsou dokonce známy i případy, kdy k navázání kontaktu nedošlo vůbec.¹⁶⁹ S tímto tvrzením tedy souhlasí ta část odpovědí, které označovaly terapii PAS jako individuálně dlouhý proces (viz. tab. 5).

Zařízení, které vykazuje nejvyšší úspěšnost terapie PAS uvádí nejkratší vymezenou dobu terapie (1 – 6 měsíců). Terapeutem je v tomto zařízení muž a jako jediný se také PAS v tomto zařízení věnuje. Je velmi pravděpodobné, že s tímto zjištěním souvisí to, co uvádí Warshak, že vysoká úspěšnost práce terapeuta PAS s účastníky tohoto problému může vyplývat z již výše uvedených dovedností a zkušeností v této oblasti anebo ze silné motivace účastníků problémovou situaci řešit, například z hrozby rizika změny péče.¹⁷⁰ Vysoká úspěšnost terapie v tomto zařízení pravděpodobně také souvisí s tím, že klienti toto zařízení vyhledávají zpravidla dobrovolně. Jako jediné zařízení totiž v dotazníku uvedlo, že klientům odbornou pomoc nedoporučil soud (viz. Příloha 3), z čehož lze usuzovat, že jejich aktivita k řešení problému vychází především z jejich strany.

Hypotéza, že v zařízeních se zabývá problematikou PAS pouze jeden odborník, vycházela z vlastní zkušenosti a současně s ní také související hypotéza, že odborná veřejnost je seznámena s problematikou PAS nedostatečně. Na mnohých pracovištích, zabývajících se prací s rodinou v krizi jsem se setkala se zjištěním, že o problematice PAS nemají sociální pracovníci a bohužel ani někteří psychologové příliš mnoho znalostí a že se tomu spíše vyhýbají a hledají alibi pro to, aby se tím zabývat nemuseli. Bylo tedy velmi překvapující, když z výsledků vyšla skutečnost, že se této oblasti věnuje poměrně vysoký počet odborných pracovníků, v jednom zařízení dokonce 11 profesionálů (viz tab. 6). Tím se tedy má hypotéza o počtu odborníků pracujících s touto problematikou nepotvrdila a nepotvrdila se ani hypotéza, že odborná veřejnost je s PAS seznámena nedostatečně. Nepotvrzení této hypotézy může úzce korespondovat s faktem, že osloveny byly skutečně jen manželské a rodinné poradny a jejich činnosti podobná zařízení, které se prezentovaly prací s rodinou v krizi a tedy mají o této problematice dostatečné množství informací a zřejmě jsou toho názoru, že v ostatních zařízeních podobného typu je tomu stejně. Z vlastních zkušeností bohužel vím, že tomu tak není. Jedna z poraden k dotazníku přidala poznámku, že laická veřejnost je často o problematice PAS informována jednostranně a neúplně, což následně komplikuje i práci odborníků v této oblasti. S touto poznámkou pravděpodobně souvisí obecně známý fakt, že média často velmi závažná témata zkreslují a to i vědomě. Ne vždy jim jde o to podat

¹⁶⁹ Gjuřičová, Š. Syndrom zavrženého rodiče?, Dostupné na WWW: <<http://www.rodinnaterapie.cz/index.php?page=zavrzenyrodic>>.

¹⁷⁰ Srov. Warshak, R. A. *Rozvodové jedy*, s. 324 – 325.

skutečně pravdivou informaci, ale mnohem častěji se jedná spíše o zvýšení sledovanosti daného pořadu.

Jak píše Kozáková, ženy jsou častěji ty, kdo své děti programují vůči druhému rodiči.¹⁷¹ O toto se také opírala má dílčí hypotéza, která byla potvrzena (viz. tab. 7). K tomuto tvrzení se také přiklání Gardner, který vychází z vlastní klinické zkušenosti a ze svého pozorování usuzuje, že matky jsou náchylnější k tomu, stát se manipulátory a programátory dítěte.¹⁷² Osobně s těmito názory do určité míry souhlasím. Matky mívají se svými dětmi užší vztah než-li otcové, protože ať je již moderní doba jakkoli daleko, v péči a výchově o děti se revoluční změny nedějí příliš často a tak jsou ženy stále ještě ty, které se o děti starají většinu času a muži jsou ti, kteří zaopatřují rodinu po stránce finanční. Matky se tak na své děti „fixují“ mnohem častěji a více a jestliže pak dojde k rozpadu manželství či partnerského vztahu, je celkem pochopitelné, že matky začnou o své děti bojovat i prostředky, které jsou bohužel nejen pro dítě, ale také pro ni samotnou a „ex-partnera“ velmi negativní.

V ČR neexistuje žádný specializovaný kurz, který by byl zaměřený na problematiku PAS. Z výsledků však vyplývá, že odborníci z jedné poradny musí projít určitým specializovaným kurzem na tuto problematiku v rámci daného zařízení. Tímto se tedy tato poradna vymyká všem ostatním, které uvedly, že profesionálové pracující s problematikou PAS nemusí žádným podobným kurzem projít (viz. Příloha 3). Na škodu tohoto zařízení i klientů však podle mého názoru je, že počet klientů, kterých se PAS týká, je v tomto zařízení velmi nízký (2 klienti/2005).

¹⁷¹ Kozáková, P. *Syndrom zavrženého rodiče*.. Dostupné na WWW: <<http://www.iustin.cz/diplomka.htm>>.

¹⁷² Gardner, R. A. *Syndrom zavrženého rodiče*, s. 14.

Závěr

Záměrem práce Syndrom zavrženého rodiče bylo popsat problematiku syndromu zavrženého rodiče s důrazem na nápravu PAS, především jeho terapii, shrnout dostupné poznatky o tomto jevu a zdůraznit potřebnost toho, aby se této problematice věnovalo více času a více odborníků. Nedílnou součástí práce je praktická část, která dokresluje práci odborníků v ČR s PAS a ověřuje určité informace publikované v odborné literatuře.

Cíl práce se naplnil, v teoretické části byly popsány skutečnosti, které jsou uváděny v souvislosti s PAS v odborných publikacích a v praktické části došlo k realizaci ověření těchto skutečností.

Kolem syndromu zavrženého rodiče se vede již dlouhou dobu bouřlivá diskuze nejen nad jeho terminologií, ale také nad tím, zda tato porucha vůbec existuje. Mnohé příklady uvedené v odborných publikacích dokládají skutečnost, že tento jev se ve společnosti skutečně nachází a je velmi nebezpečný. PAS velmi závažným způsobem ovlivňuje zdravý vývoj dítěte a proto je nezbytné, aby se tomuto tématu věnovalo mnohem více pozornosti, než je tomu dosud.

Důvody, které vedou rodiče k tomu, aby své dítě začali programovat, jsou různé. Někdy je to strach z budoucnosti, jindy je to určitý pocit moci. Je smutné, že celý tento proces mnohdy vědomě podporují také sociální pracovníci, které odmítají dělat více, než je v popisu a časovém rozvrhu jejich práce.

Většina rodičů vyhledává pomoc v situaci, kdy je nad nimi již hrozba soudu o odebrání dítěte a změny jeho péče. Rodiče by si měli mnohem dříve uvědomit, že své dítě zásadním způsobem ohrožují na jeho vývoji, to se však příliš často nestává. Teprve až soud podnítl určitou motivaci „programujícího“ rodiče danou situací řešit.

Možnosti nápravy PAS v ČR jsou různorodé, ale v zásadě neodporují postupům, které jsou doporučovány zahraničními odborníky, kteří s tímto fenoménem mají bohatší zkušenosti. Terapii poskytuje řada manželských a rodinných poraden, které jsou na tuto problematiku specializovány a z výsledků dotazníku také vyplývá, že úspěšnost terapie PAS v ČR je poměrně vysoká a to i přes to, že je v souvislosti s terapií PAS uváděno, že úspěšnost se dá jen velmi těžce odhadovat či snad měřit. Jak z výsledků dotazníku také vyplývá, nezávisí ani tolik na tom, zda terapii poskytuje dvojice terapeutů či jeden terapeut, ale mnohem více na dovednostech a zkušenostech daného terapeuta. I přes to, že v ČR neexistuje žádný specializovaný kurz na problematiku PAS, je v ČR zařízení, které si v rámci vlastní iniciativy takovýto kurz samo vypracovalo a odborníci pracující v tomto zařízení s klienty, jichž se PAS týká, tímto kurzem musí projít. Ve výsledcích dotazníků se projevil také fakt,

který je uváděn mnoha odborníky, že programujícím rodičem bývá ve většině případů matka a častější obětí programování je dívka (dcera).

Podle odborníků pracujících s problematikou PAS je seznámenost odborné veřejnosti s tímto jevem v ČR dobrá, což vyvolává určitý pocit naděje, že bychom o tomto jevu mohli v budoucnosti slyšet více a to nejen v řadách odborných kuloárů a publikací, ale také mezi laickou veřejností. Tímto by si totiž společnost i jednotlivci mnohem více uvědomili, jak nebezpečné je programování dětí nejen pro děti samé, ale pro celou společnost.

Přínosem této práce je shrnutí všech dosavadních zkušeností a informací, které se PAS týkají a byly publikovány v odborných knihách, periodikách, na důvěryhodných internetových stránkách, ale také během osobní konzultace s odborníky, kteří se PAS věnují. Práce může být použita jako učební pomůcka, ale může také sloužit jako podklad pro další podrobnější zkoumání tohoto jevu.

Seznam použitých zdrojů

BAKALÁŘ, E. et al. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. Praha: Karolinum, 2006, 124 s. ISBN 80-246-1089-2.

BAKALÁŘ, E. Syndrom zavrženého rodiče. *Psychologie dnes*, 2003, roč. 9, č. 1, s. 28 – 29.

BAKALÁŘ, E. Hledání cesty zavrženého rodiče k dítěti. *Psychologie dnes*, 2003, č. 4, s. 26 – 27.

BAKALÁŘ, E. *Průvodce otcovstvím*. Praha: Vyšehrad, 2002. 215 s. ISBN 80-7021-605-0.

BAKALÁŘ, E. *Syndrom zavrženého rodiče*, Praha: Spravedlnost dětem [cit. 2006-11-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.iustin.cz/art.asp?art=138>>.

ČERNÁ, P. *Rozvod, otcové a děti*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. 114 s. ISBN 80-86432-10-6.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Rozvodovost* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2005 [cit. 2007-04-01]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/redakce.nsf/i/rozvodovost>>.

DĚTSKÁ PRÁVA Úmluva o právech dítěte [online] Dostupné na WWW: <<http://www.detskaprava.cz/soubory/umluva.pdf>>.

DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Garda Publishing, 1995. 248 s. ISBN 80-7169-192-5.

GARDNER, R. A. *Therapeutic Interventions For Childer with Parentel Alienation Syndrome*. Přel. E. Bakalář, Kap. 3.8 Obecné principy pro jednání s programujícím rodičem, 3.9 Obecné principy pro jednání se dětmi postiženými PAS, 3.10 Obecné principy pro jednání se zavržovanými rodiči, Cresskill: New Jersey, Creative Therapeutics, 2001, (nepublikované).

GARDNER, R. A. *Syndrom zavrženého rodiče*. Přel. E. Bakalář, Praha: MPSV, 1996. 102 s. ISBN 80-85529-22-X.

GJURIČOVÁ, Š. *Syndrom zavrženého rodiče?* [online]. Praha: Institut rodinné terapie, 2004 [cit. 2006-11-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.rodinnaterapie.cz/index.php?page=zavrzenyrodic>>.

GJURIČOVÁ, Š., KUBIČKA, J. *Rodinná terapie*. Praha: Garda Publishing, 2003. 184 s. ISBN 80-247-0415-3

HOLÁ, L. *Mediace*. Praha: Garda Publishing, 2003. 192 s. ISBN 80-247-0467-6.

JEDLIČKA, J. *Syndrom zavrženého rodiče* [online]. Praha: Spravedlnost dětem [cit. 2006-11-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.iustin.cz/art.asp?art=195>>.

KAISERŠOTOVÁ, M. *Dítě v dlouhodobé konfliktní situaci rozvodu rodičů*. Diplomová práce 1998, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Zdravotně sociální fakulta. Vedoucí práce B. Kadubcová.

KLENCOVÁ, A. *Výchova dítěte v neúplné rodině*. Diplomová práce 2005. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Zdravotně sociální fakulta. Vedoucí práce R. Nesnídal.

KOZÁKOVÁ, P. *Syndrom zavrženého rodiče* [online]. Praha: Evangelická akademie, 1998 [cit. 12.11.2006]. Dostupné na WWW: <<http://www.iustin.cz/diplomka.htm>>.

MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Vyšehrad, 2002. 108 s. ISBN 80-7178-005-5.

MATĚJČEK, Z., Dytrych, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Garda Publishing, 2002. 128 s. ISBN 80-247-0332-7.

MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. 351 s. ISBN 80-7367-002-X.

MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon, 2003. vyd. 3. 161 s. ISBN 80-86429-19-9.

MERTIN, V. Bez mužů to nejde. *Děti a my*, 2005, roč. 35, č.3, s. 15 – 17.

NÁRODNÍ ZRÁVA O RODINĚ 2004. *Rozvodovost* [online]. Praha: MPSV, 2005 [cit. 2007- 03-18]. Dostupné na WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf>.

NOVÁK, T. *Manželské a rodinné poradenství*. Praha: Garda Publishing, 2006. 108 s. ISBN 80-247-1316-0.

ŘEŠENÍ SPORŮ *Rodinná mediac* [online]. Praha: Řešení sporů, [cit. 2007- 03-18]. Dostupné na WWW: <http://www.resenisoru.cz/rod_med.htm>.

ŘEŠENÍ SPORŮ *Mediac u nás ve světě* [online]. Praha: Řešení sporů, [cit. 2007- 03-18]. Dostupné na WWW: <<http://www.resenisoru.cz/>>.

SMITH, H. Naslouchat dětem. *Rodinný život*, 2007, roč. XVII, č. 1, s. 4 – 7.

SMITH, H. *Děti a rozvod*. Přel. H. Loupová, Praha: Portál, 2004. 183 s., ISBN 80-7178-906-2.

ŠULÉŘOVÁ, K. pers. com. 2. 4. 2007. České Budějovice.

VARGOVÁ, B. Násilí a syndrom zavrženého rodiče. *Psychologie dnes*, 2006, roč. 12, č. 2, s. 37 – 39.

VEJVALKOVÁ, Z. Právo dětí vyrůstat ve své vlastní rodině nebývá respektováno. *Sociální práce/sociální práce*, 2006, č. 1, s. 19 – 21.

VOPAVOVÁ, L. *Poradenství v oblasti péče o rodinu*. Diplomová práce 2005. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Zdravotně sociální fakulta. Vedoucí práce R. Nesnídal.

VYMĚTAL, J. et al. *Obecná psychoterapie*. Praha: J. Kocourek, 1997. 295 s.
ISBN 80-86123-02-2.

WARSHAK, R. A. Odcizené děti. *Psychologie dnes*. 2004, roč. 10., č. 6, s. 36 – 37.

WARSHAK, R. A. *Rozvodové jedy*. Přel. D. Zounková, Praha: Triton, 2003. 389 s.,
ISBN 80-7254-439-X.

WARSHAK, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Přel. E. Bakalář, Praha: Portál, 1996.
237 s., ISBN 80-7178-089-8.

Zákon o rodině, č. 94/1963 Sb. [online], Praha: Zákony online, v aktuálním znění, 2004
[cit. 2007- 03-18]. Dostupné na WWW: <<http://zakony-online.cz/?s15&q15=all>>.

Seznam zkratk

CAN:	syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte
OSPOD:	oddělení sociálně-právní ochrany dětí
PAS:	parental alienation syndrome
SVP:	středisko výchovné péče
WHO:	světová zdravotnická organizace

Seznam příloh:

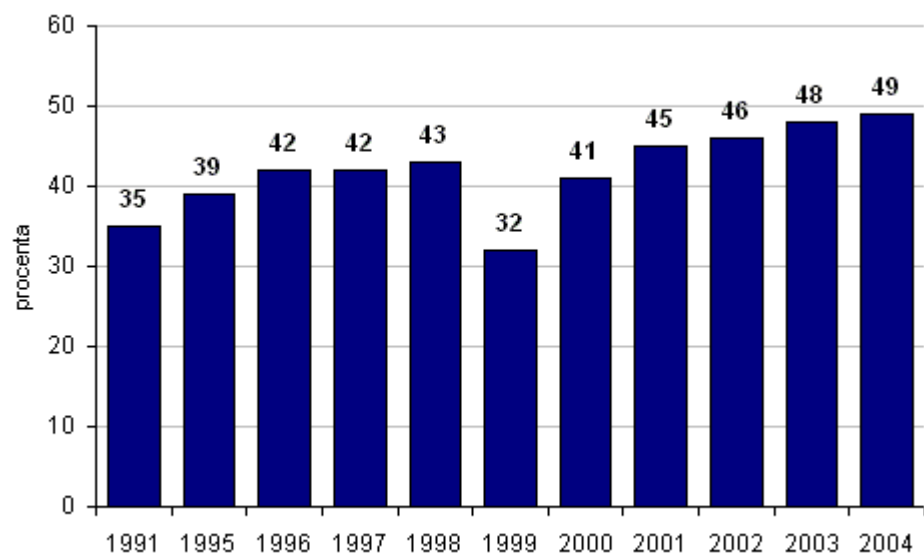
Příloha I: Graf rozvodovosti

Příloha II: Dotazník

Příloha II: Souhrnná tabulka

Příloha I.: Graf rozvodovost

Úhrnná rozvodovost v období 1991 – 2004 v %

Dotazník

Dobrý den,

jmenuji se Kateřina Teplá a jsem studentkou Teologické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Dovoluji si Vám předložit dotazník pro bakalářskou práci na téma ***Syndrom zavrženého rodiče a jeho terapie*** (dále jen PAS). Cílem práce je zjistit používané metody terapie PAS a získání informací o nich. Dílčím cílem je pak zmapování názoru na problematiku PAS v ČR.

Všechny Vámi poskytnuté informace v dotazníku budou zpracovány a použity výhradně pro účely této práce. Získané údaje od konkrétního zařízení nebudou v žádném případě poskytnuty třetí osobě. Tento dotazník odesílám i jiným zařízením, zabývajících se touto problematikou a výsledky budu vyhodnocovat hromadně statistickou metodou. Nedojde k žádnému označení konkrétního zařízení, s čímž je spojena anonymita pracoviště a poskytnutých informací.

Každou odpověď, kterou vyberete, označte tučně nebo podtržením, v případě, že chcete k odpovědi doplnit nějaký údaj, připište to k dané odpovědi na příslušnou otázku.

Děkuji Vám za jeho vyplnění.

-
1. Jakým způsobem vaše zařízení pracuje se „syndromem zavrženého rodiče“?
(odpovězte prosím na každou podotázku)

Uplatňujete:	Ano	Ne
a) poradenství	1	2
b) diagnostiku	1	2
c) terapie	1	2
d) jiné, prosím vypište...		

2. Jakou metodu terapie používáte? (prosím popište, ze které teorie tato vaše metoda vychází a jak terapie probíhá, v čem spočívá).

3. Jak dlouho trvá vaše práce s klienty, kteří jsou obětí PAS?

- a) 1- 6 měsíců
- b) 6,1 – 12 měsíců
- c) déle než 1 rok
- d) déle než 2 roky
- e) jiná odpověď....

4. Kolik odborných pracovníků vašeho zařízení se touto problematikou zabývá?

- a) mužů ...
- b) žen ...

5. Terapeutem PAS ve vašem zařízení je:

- a) žena
- b) muž
- c) žena i muž

6. Potřebuje mít terapeut PAS ve Vašem zařízení nějaké odborné vzdělání nebo specifické dovednosti? Jaké? (odpovězte prosím na každou podotázku)

	Ano	Ne
a) vystudovanou jednooborovou psychologii	1	2
b) absolvovaný specializovaný kurz na téma PAS	1	2
c) sebezkušenostní výcvik	1	2
d) zkušenost s rodinnou terapií	1	2
e) jiné, vypište prosím jaké...		

7. Vyjádřete procentuálně, kolik bylo ve Vašich případech za rok 2005 (případy 2005 = 100%; součet odpovědí by měl tvořit 100%):

- a) „programujícím“ otců %
- b) „zavrženým“ matek %
- c) „programujícím“ matek %
- d) „zavrženým“ otců %

8. Kolik rodičů v roce 2005 se na vaše zařízení obrátilo s problematikou PAS?

9. Vyjádřete procentuální zastoupení dívek a chlapců jako obětí PAS za rok 2005:

- a) dívky %
b) chlapci %

10. Z jakého důvodu k Vám klienti, jichž se PAS týká, přicházejí? (odpovězte prosím na každou podotázku)

	Ano	Ne
a) situaci v rodině považují již za neúnosnou	1	2
b) protože je k Vám odeslal jiný odborník	1	2
c) protože jim to doporučil soud	1	2
d) jiný, vypište prosím jaký...		

11. Vyjádřete prosím alespoň procentuálně dosavadní úspěšnost terapie PAS ve vašem zařízení (úspěšnost terapie všech vašich řešených případů PAS od doby, kdy se této problematice věnujete, prosím uveďte také alespoň přibližný počet celkového počtu případů PAS ve vašem zařízení od doby, kdy se této problematice věnujete).

- a) přibližný počet řešených případů PAS od doby, kdy se této problematice věnujete
.....
- b) procentuální úspěšnost terapie od doby, kdy se této problematice věnujete
.....%

12. Na čem, dle Vašeho názoru závisí úspěšnost terapie?

13. Myslíte si, že odborná veřejnost je se PAS seznámena:

- a) velmi dobře
b) dobře
c) špatně
d) velmi špatně

Příloha III.: Souhrnná tabulka (Zdroj: Vlastní pilotáž.)

	Poradna A	Poradna B	Poradna C	Poradna D	Poradna E	Poradna F	Poradna G
Poradenství	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ne
Diagnostika	ne	ano	ano	ano	ne	ne	ne
Terapie	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ne
Metoda terapie	rodinná systematická terapie	mediace, rodinná terapie	mediace	KBT, Rogersova terapie	mediace	x	x
Doba terapie	1 - 6 m.	6,1 - 12 m	individuálně	6,1 - 12 m.	individuálně	x	x
Odborných pracovníků	1	3	11	1	4	x	x
Počet žen	0	1	9	0	3	x	x
Počet mužů	1	2	2	1	1	x	x
Terapeut	muž	žena i muž	žena i muž	muž	žena i muž	x	x
Jednooborová psychologie	ano	ano	ano	ano	ano	x	x
Specializovaný kurz	ne	ne	ne	ne	ano	x	x
Sebezkušnostní výcvik	ano	ano	ano	ano	ano	x	x
Zkušenost s rodinnou terapií	ano	ano	ano	ano	ano	x	x
Procento "programujících" otců	40 %	neuvedeno	40 %	10 %	0 %	x	x
Procento "zavřených" matek	10 %	neuvedeno	10 %	5 %	0 %	x	x
Procento "programujících" matek	40 %	neuvedeno	40 %	70 %	100 %	x	x
Procento "zavřených" otců	10 %	neuvedeno	10 %	15 %	0 %	x	x
Počet případů/2005	5	58	17	neuvedeno	2	x	x
Procento "programovaných" dívek	60 %	neuvedeno	40 %	70 %	neuvedeno	x	x
Procento "programovaných" chlapců	40 %	neuvedeno	60 %	30 %	neuvedeno	x	x
Situaci cítí jako neúnosnou	ano	ano	ano	ano	ano	x	x
Odeslal je jiný odborník	ano	ano	ano	ano	ne	x	x
Doporučení soudu	ne	ano	ano	ano	ano	x	x
Úspěšnost terapie	9 případů, 70% úspěšnost	150 případů, 30% úspěšnost	39 případů, 10% úspěšnost	60 případů, 50% úspěšnost	neuvedeno	x	x
Na čem závisí úspěšnost terapie	vzájemná důvěra, snaha spolupracovat a respektovat domluvená pravidla, spolupráce všech zúčastněných	motivace klientů, zvládnutý psychologický rozvod, perspektivy dalšího soužití, osobnostní předpoklady rodičů	motivace zúčastněných ke spolupráci s poradnou, normalita struktury osobnosti klientů	sebereflexe rodičů, poté dětí	dobrá vůle a ochota obou rodičů k dohodě a jejich trpělivost při naslouchání přání svých dětí	x	x
Odborná veřejnost je seznámena s PAS	špatně	dobře	dobře	špatně	dobře	x	x

ABSTRAKT

TEPLÁ, K. *Syndrom zavrženého rodiče*. České Budějovice 2007. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce M. Elichová.

Klíčové pojmy: syndrom zavrženého rodiče, zavržený rodič, programující rodič, programované dítě, terapie.

Práce se zabývá problematikou syndromu zavrženého rodiče (PAS). Teoretická část je vymezena k popisu tohoto jevu od historie vzniku PAS až po současné problémy, které se s tímto jevem pojí (definice, terminologie, diagnostika, náprava apod.).

Praktická část obsahuje výsledky dotazníků, které byly rozeslány do rodinných a manželských poraden a jim podobných zařízení v ČR. Z těchto výsledků vyplývá, že v ČR se zabývá většina z oslovených poraden terapií PAS, avšak neexistuje zde jednotný systém metody terapie. Nejčastěji používanou metodou terapie je mediace, kterou provádí ve většině zařízení žena i muž. Programujícím rodičem bývá častěji označována matka a dívky (dcery), byly uváděny častěji jako oběti programování jednoho ze svých rodičů. Z výsledků také vyplývá, že poradny přenáší značnou část odpovědnosti za úspěšnost terapie na své klienty, nikoliv však také sami na sebe a na vlastní schopnosti a dovednosti terapeuta. Oslovené poradny vykazují poměrně vysoké procento úspěšnosti. Podle oslovených odborníků pracujících v manželských a rodinných poradnách, je odborná veřejnost s problematikou PAS seznámena dobře, což vede k jisté naději, že se touto problematikou začne zabývat ještě více odborníků.

Abstract

The Parental Alienation Syndrome

Key terms: parental alienation syndrome, alienating parent, alienated parent, alienated child, therapy.

Thesis deals with problems of Parental Alienation Syndrome (PAS). Theroetical part describes this phenomenon from the history of origination of PAS to current problems which are connected with this phenomenon (definitions, terminology, diagnostics, correction, etc.).

Practical part contains questionnaire results which were sent to family and marriage counselling services in the Czech Republic. It flows from these results that in the Czech Republic most of the addressed counselling services are dealing with PAS therapy, however there is no unified system of therapy method. Most common used therapy method is meditation, which is carried out in most of the facilities by a man and a woman. As a „programming“ parent is usually marked mother. Girls (daughters) were marked more often as victims of „programming“ of one of their parents. The result also shows that counselling services are carrying over responsibility of the therapy to their clients, but not also to themselves and to their own abilities and skills of a therapist. Addressed counselling services show relatively high percentage of fruitfulness. According to addressed specialists working in family and marriage counselling services, skilled public is fairly acquainted with PAS problems, which leads to a ceratin hope that even more specialists will deal with these problems.